

Batsányi János
Összes költeményei

Mercator
Stúdió

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 383 4

Mercator Stúdió, 2006

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@t-online.hu

Batsányi János
BATSÁNYI JÁNOS
ÖSSZES KÖLTEMÉNYE

Tartalom

Biztatás	5	Verseghy Ferenchez	62
A haldokló Orczy Istvánhoz	6	Gyötrődés	63
Báró Orczi István halálára	7	Egy szerencsétlen ifjú sírjánál	64
Felírás	9	Három töredék	65
Fánnihoz	10	Lína panasza	67
Klórishoz	11	Vígasztalás	68
Bárótzai Sándorhoz	12	Tünődés	69
Etendire	13	A rab és a madár	71
Búcsúvétel	14	A szenvedő	75
Gróf Andráshy Mária kisasszony halálára	15	Ama dicső magyar...	79
Születési vers	17	A szerencséhez	80
A martinyesti ütközetten elesett magyar vitézek sírkövére	18	Felelet	81
Serkentő válasz	19	Bárótzai Sándor képe alá	82
A franciaországi változásokra	24	A keszthelyi hajóra	83
Tekintetes nemes Abaúj vármegye örömnünapére	25	Imhol ma is...	84
Herceg Hohenlohe Károlné, szül.	28	Mi jót tettél a hazának?	86
B. Revitzki Judit asszonyhoz	28	Készület	88
Búsongás	31	A ki miként vet...	90
Batthyány Alajoshoz	35	Enyhülés, s viszont-ajándék	91
A látó	37	A bujdosók	92
Tartóztatás	39	Tünődés	93
Esdeklő panasz	44	A bölcsnek állhatatossága	95
Egy nevendék bükkfához	45	A hazai nyelv és tudományosság	97
Serkentő ének	46	A magyar lantos	98
Egy híres verselőre	47	A magyar író	101
Bartsaihoz	48	A látók titka	102
Az európai hadakozásokra	50	Intő szózat	103
Levél, Szentjóni Szabó Lászlóhoz	52	Várna és Mohács	108
Levél, egy régi várból	57	Első Ulászló Szegeden	109
Üssön akármikor...	60	Déli György látása	111
Mozart Varázsfuvolájából	61	Majthényi Barta keserve	117
		A magyar költő idegen messze földön	120

Biztatás

A hazáért élni, szenvedni, s jót tenni,
Ügye mellett önként s bátran bajra menni,
Kárt, veszélyt, rabságot érte fel sem venni,
S minden áldozatra mindenha kész lenni -

Barátom! oly dolgok, melyek az embernek
Dicsőség mezején oszlopot emelnek,
S melyekért (bár, míg élsz, sokan nem kedvelnek)
A jók sírodban is áldanak, tisztelnek.

(1783)

A haldokló Orczy Istvánhoz

István! Te, ki valál nemzetséged fénye!
Szüleid, rokonid, barátid, reménye!
Kit születés, erkölcs, elme tudománya
Szépített természet minden adománya!
Im! kit mint csillagot, most néztünk házodban,
Haldakolva fekszel utolsó ágyodban!
Sárgult arculatod elhánnya rózsáit;
Halál vonja rajta kékes barázdáit.
Hidegség foglalja minden tetemidet,
Végső homály fedi ékes szemeidet;
Nem érzed szüleid szíves kiáltásit,
Nem hív barátidnak zokogó sírásit?
Úgy van! - Teremtődnek mert ez akaratja:
Légy élted tavaszán halál áldozatja. - -
Csak például adott téged ő minékünk,
Hogy ifjúságunkban légy zsinór-mértékünk,
S mivelhogy eléggé ismérünk, sajdítja,
Testedből lelkedet ismét kiszóltítja.
Eredj áldott lélek! vedd el jutalmadat,
Várjad magad után jövő barátadat!
Bezárván kezeim hülő szemeidet,
S sírodba kísérvén hideg tetemidet:
Elsiet majd lelkem kirendelt helyére,
Boldog Elysium kies mezejére;
S letévén itt előbb természet adóját,
Együtt dicsőíti veled megváltóját.

(1785)

Báró Orczi István halálára

(Töredék)

De mely zokogó hang érdeklí fülemet?
Mely jajszó serkenti elalélt lelkemet?
Egy szűzet szemlélek szapora lépéssel
Hozzánk felsietni nyögő pihegéssel;
Kétség s fájdalom ül tévelygő szemében,
Halálos ijedtség bús tekintetében;
Nemes ábrázatja... Nagy isten! mit látok?
Hív lelkek! vérkönnyel boruljon orcátok!
Splényi nagy nemének gyönyörű rajzatja
Jó felénk; Orcziban hívét ő siratja.
Haja szép fürtjeit szélnek eresztette,
Reszkető két karját égre terjesztette;
Elmúlt arcáinak hajnalpirossága;
Kemény vad szívet is meghat halványsága.
Azt vélte, halállal most küszködik bátyja:
S ó kín! a gyászpádon már kinyújtva látja!
Mint egy sűgár cedrus, melyet az égi tűz
Földre ver, úgy rogy le itt az elrémműlt szűz.
„Ó bátyám!”... De szívetét fájdalminak árja
Hirtelen elfojtván, szavait elzárja,
Elájul;... lassanként visszatér magához;
Siet kedvesének halottas ágyához.
Ráborul nagy jajjal halavány képére,
Sír, zokog, s könny-özönt áraszt hűlt testére;
Kéri, ne hagyja el e szörnyű órában!
Szánja meg árváját kínos fájdalmában!...

Hasztalan, ó kegyes! minden esdeklésed;
Nem teljesítheti már többé tetszésed.
Örökkévalóság boldog országában
Van már nemes lelke teremtőnk házában.
De hűsége, hidd el, ott is fennvan hozzád,
S angyali szemekkel nézdegel le most rád;
Várja, míg végezvén majd élted pályáját,
Megoszthassa veled dicső koronáját.

(1785)

Felírás

*Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent!*

VIRGILIUS

Állj meg, akárki vagy! s tekints e táblára:
Itt nyugszik, s változik hajdani porára
A nagy Orcziaknak jeles unokája,
István, az ifjúság fő dísze, példája,
Ki tizenyolc nyarat fellyül alig ére,
Hogy élteinek jutott hervasztó telére.
Mint feljövő napját a nemzet úgy nézte,
S érte sohajtásit az Úrhoz intézte.
Néki másként tetszett! s azért bús végzése
Nem engedte, légyen délre jöhetése.
Eltűnt! s aki előbb reményét felhozta,
Édes nemzetének gyászát az okozta.
Eredj már; s kérd te is mennyei atyánkat,
Szánja meg már egyszer veszni-tért hazánkat!

(1785)

Fánnihoz

(Jacobi után)

Ha mikor napjaim homályba borulnak,
Ha víg kedvem változik,
Minden vígasztalás távozik,
S komor gondolatim háborogva dúlnak:
Ó Fánni! szép szemed egy tekintetére
Új nap jó legottan elmémnek egére.
Elűzvén a bának setét fellegét,
Meghozza vígságim nyájas seregét;
S egy mosolyodásod esdeklésemre,
Isteni csendességet önt lelkemre.

Mint mikor Boreas hatalmas társai
A tengert megháborítják,
Fenekéből felfordítják,
S egeket csapdosnak dagályos habjai:

Venus Gráciákkal a parton múlatván.
S magát történetből nékik megmutatván.
Éol nemzetsége hirtelen eltűnik;
Egy mosolygására szél, tenger megszűnik.

(1786)

Klórishoz

Ha még soká szeretlek-e,
Könnyes szemekkel kérdezed,
 Természet édes gyermeke!
Bús szívemet mint vérezed...
S hát vélheted, dicső alak!
 Hogy téged én elhagyjalak?
 Tetőled függ az életem,
 Ah, csak tebenned lelhetem
 Fel mindenem.

De - „Meddig”? Azt nem mondhatom
- Lelkem! - mivel nem tudhatom,
 Mikor talál
 Rám a halál.

(1786)

Bárótzai Sándorhoz

(Budáról, 1786)

Énekelni fogunk majd nemes lelkedről,
Mennyit érdemlettél édes nemzetedről,
Hogy később unokánk, emlékezetedről
Hallván, tisztelettel szóljon nagy nevedről.

Felfedezvén nyelvünk fényes méltóságát,
Elűzted sok magyar előbbi vakságát,
Ki másnak koldulván rongyollott jószágát,
Nem látta tulajdon ősi gazdagságát.

Elveti hályogát ugyancsak végtére,
Melyet az idegen maszlag vont szemére;
Tekint írónak immár érdemére,
Könyveket szentelvén Bárótzai nevére.

Csudálja szavának mennyei szépségét,
S neveti szomszédink bolond irígységét,
Kik, régen orrolván hazánk dicsőségét,
Ezáltal akarnák alázni felségét!

Etendire

1787.

Facit indignatio versum!
JUVENALIS

Sem vers, sem nyelvünk nem tetszik néked, Etendi!
Hasztalan ez; nem fér úri nemedhez amaz.
Úgy van. Apollónak gyűlölnék húgai; s nyelvünk
Mennyei szépségén nem kap akármi majom!

Búcsúvétel

*Gr. Mniszech Mária Amália sírjánál,
Duklán, 1787.*

*„Si non est idem virtutis et gloriae,
qui vitae, terminus,
vivet apud patrios exterosque in aevum.”*

Nyúgodjál csendesen, dicsőség leánya!
Szép nemed fő dísze, legszebb ragyogványa!
Míg éltél, te valál hazád egy bálványa,
Mely védőjét vissza sírodon kívánja.

Mindent elkövettél, míg oltalmazhattad,
Míg reményednek egy sugárát láthattad; -
S minthogy veszedelmét el nem háríthattad,
Szabadságát fellyülélni nem akartad.

Nagy árnyék! szemeim lefolyó harmatja,
Mely hamvoid felett arcámat áztatja,
Légyen egy oly szívnek buzgó áldozatja,
Mely honjáért vérzik, s búját nem birhatja!

Gróf Andrásy Mária kisasszony halálára

Elégiának töredéke. - 1788.

Mit hallok? mi kegyetlen hír serkenti megintlen
Búba-merült lelkem? még sem elég az ütés? -
Meholt? s hát csakugyan megholt Andrási Mária?
S Kassa vidékének napja homályba borult?
A szűzek koronája, magyar szépeknek az éke
Meggérlelni tehát nem tudta, durva halál?
Mostoha természet! hát csak játékot akartál
Úzni velünk, szülvén e csuda-magzatodat?
Mit használt ily sok szépség? e ritka kegyesség?
Tiszta szemérem, ezer testbeli s elmei dísz? -
Szép volt! s szintén úgy ragyogott, valamint az arany nap
A kiderült égen délbe ragyogni szokott.
Rózsa-piros s szűz-hóba-vegyült arcája: de holló
Szárnyánál feketébb a haja; két szeme tűz.
Felséggel-teljes szép képit szűzi szelídség
Folyta körül; sугár termete mennyei volt! -
Ah, csak volt! s nincsen többé! - Mint csillag az égről,
Melynek kékellő boltja setétbe merül,
S a tévedt útast iszonyú dagványnak ereszti:
Úgy elesett! s minket búba-merülve hagyott! -
Gyászra-szokott múzsám! vond fel lantodnak elázott
Húrjait és zengjed bánatos énekedet. -
Sírj, magyar ifjúság! kire szív-repdesve tekintél,
Tárgya reményednek, s főbb örömdnek oka:
Élte tavaszában búcsúját vette világtól!
S angyali szépségét föld kebelébe vivé!
Sírjatok, ó népünk most-nyíló gyenge virági!
Ősíték érdemesebb vérei! Szűzi sereg!
Sírjatok! - Im oda van karotok főbb dísze! Dicsőség
Gyermeke, kedvellett társatok, ím oda van! -
Szánd te is, árva hazám! Tán ő lett volna, ki néked
Hajdani Kátókat szül vala s Brútusokat!
Ő lett volna talán, eltérült gyermekid a ki
Példájával igazb útra vezérli vala!
Imhol, büszke leányidnak külföldi szokásit

Korcsosodott fiaid mely vetekedve veszik;
A míg lassanként, eleink erkölcsi kiveszvéen,
Drága szabadságunk majd temetőre jutand! -
Ó egek! érces egek! mért szánakodásra nem indul
Ennyi csapás után mennykövező kezetek?
Tétova tévelygünk született földünknek ölében,
S mint jövevények, ezer bajra kitéve nyögünk! -
Ah! de hová tévedsz? stb.

Születési vers

„Vétseinek fia lett!” - Kit s mit várhatni belőle?
Nézd atyját, s eleit: Vétseit, Orczyakat.
Két ilyen vérből származva, mi lenne, hanemha
Népünk s nyelvünknek gyámola, nagy hazafi?

(1789)

A martinyesti ütközeten elesett magyar vitézek sírkövére

1789.

Mink is ezen vérhelyre jövénk, koronánknak örökjét
Visszaszerezni, Koburg bölcs vezetése szerént.
Itt estünk le. Magyar! vidd hírül árva hazánknak,
S mondd meg: adósságunk hol fizetők le neki!

Serkentő válasz

Virág Benedekhez,

1789.

(Székesfejérvárra)

Vettem leveledet Duna mellyékéről,
Dicsőült királyink temetőhelyéről,
Hol nemzetünk újra felkelő fényéről
S Nemesnek énekelsz szép győzedelméről.

Látom: a természet két legszebb kincsével
Bírván, érzékeny szív s mennyei elmével -
Gyakran barátkozol múzsák seregével,
S borostyánt érdemelsz lantod verésével.

Megjártam múzsáddal Szelim bús országát:
Dőlőfélben láttam tündéres nagyságát;
Letette hajdani dagályos vadságát:
Gyász-szín váltotta fel a félhold világát.

Iszonyodva nézi kipusztult vidékit,
Félelem s jaj tölti elrémült hajlékit;
Hasztalan mutatja hatalma árnyékit,
Végső romlás várja Ozmán maradékit.

Néha-nap Szulejmán ha kardját kötötte,
Egész kereszténység reszketett előtte;
S ha vitéz nemzetünk útját nem vehette,
Vérengző táborát Bécs alá verette. -

Szerencse kockái ekképpen változnak;
Egynek dicsőséget, másnak gyászt okoznak.
Ha két hatalmasok összebarátkoznak,
Harmadik fejére végső veszélyt hoznak.

Innét emelkedvén elmémnek szárnyára,
Klióval szállottam Apolló halmára,
S felvevén a földet szemem cirkalmára,
Úgy néztem a népek változó sorsára.

Egek! mely képeket láttanak szemeim!
Mely szörnyűségeken jártak képzéseim!
Irtózás fogta el érzékenységeim,
Míg végre keblembe hullhattak könnyveim.

Mint a bús tengernek felzúdult habjai
Ordítanak, s halmokra dőlöngnek halmai:
Úgy törnek egymásra a földnek fiai,
Harag s bosszúságnak gerjesztvén lángjai.

Sokalják társoknak kiszabott pályáját,
Nem várhatják sírba-döntő nyavalyáját;
Magok élesítik a halál kaszáját,
S dicsekedve rontják istenök munkáját!

Nékünk is, kik hajdan Tanais partjait
Elhagyván, lakhelyünk szoros határait,
S nem tudván az egek titkos szándékait,
Harcolva kerestük ősink birtokait, -

Mennyi vér festette súlyos fegyverinket,
Míg elfoglalhattuk új örökséginket?
S Róma törvényihez szabván erkölcsinket,
Bátran mivelhettük gazdag mezeinket?

Mennyi magyar vértől pirult Márs oltára,
Hogy hazánk ne jutna mások birtokára?
Elődink, felkelvén gyakran oltalmára,
Százezrenként dőltek ellenség kardjára.

Vérbe merült idők! Egek keménysége!
Ó Várna, ó Mohács szomorú térsége!
Tirólatok áradt hazánk sok ínsége,
Tirajtatok húnyt el régi dicsősége!

László! vitéz ifjú! kinek drága vére
Oly gyászos éjt hozott magyarok egére,
Ó! miért ügyeltél mások intésére,
Frigytörést javallók csalfa beszédére!

Lajos! boldogtalan atyának magzatja,
Gonosz tanácsosok példás áldozatja!
Te, kinek csak neved szomorú hangzatja
Népedet még ma is könnyre fakaszthatja!

Voltam táborodnak puszta állásain,
A siető Duna suhogó partjain:
Bús csendesség fekszik atyáink hamvain,
S bágyadt szél lengedez sírjaik hantjain.

Harmatozó homály borul a szemére,
Ha tekint az utas ez iszonyú térre;
Epedő szívvel dől oszlopod kövére,
Népünk s dicsőségünk temetőhelyére!

Hazánk, vitézségnek hajdan oskolája,
Ott lett dühös égnek vérengző pályája;
S Árpád szabad népe, híres unokája,
Ott lett egy szultánnak adózó szolgája!

Nyögött a bús nemzet jármának alatta,
De láncából magát nem szabadíthatta,
Mert hogyha bosszuló fegyverét ragadta,
Akkor is csak önnön kebelét szaggatta.

Az egyenetlenség, (pokol rút fajzása!)
Írigység, kevélység titkos súgallása,
Sok maszlagos polgár garázdálkodása,
S rossz, kaján szomszédink vad agyarkodása -

Úgy hányták hazánknak szédült gyermekeit,
Mint a balszerencse játékeszközeit.
Örökös homályok fedezték egeit;
Jaj s panasz töltötte bánatos völgyeit!

Hát a vallás ügye mennyi vért ontatott,
Míg az ész fáklyája világot adhatott?
Ha ki ajándékot égből nem kaphatott,
Mint eretnek - tűzre s kardra hányattatott!!

De hová, ó múzsám! gyászos énekeddel,
S szíveket terhelő emlékezetteddel?
Ne újítsd sebeink érzékenységeddel;
Hagyj fel véres könnyre kisztő keserveddel.

Ím, nyög a hazafi most is fájdalmában,
Nem vehetvén reményt árva mivoltában;
S nem találván hazát önnön hazájában,
Csak panasz, csak jajszó zeng bús ajakában.

Hasztalan említi törvénye szentségét,
Annyi drága vérrel szerzett örökségét;
Sőt, gyanúba hozván egyenes hívségét,
Ezáltal halmozza nagyobbra inségét.

Igy, ha a múltakat eszébe juttatja,
Arcáit öntözi szemének harmatja;
S ha viszont jövőendő napjait forgatja,
Szívét bú, gond, bánat s kétség fojtogatja.

Mint a sérült atya, ki háza népére
Éh-halált lát jőni kisdéd gyermekére,
Hogy kedveseinek lenne segédére,
Elszánja életét tenger veszélyére.

De hajóját szélnek alig eresztette,
Hogy rengő zaj támad alatta s felette;
Csattogó mennykövek repülnek mellette;
Ég, föld, tenger egybeszakad körülötte.

Partra vervén a szél megrepedt sajkáját,
Szívdobogva éri elhagyott tanyáját,
S ölelni akarván párját s fiacskáját,
Híve koporsóján találja árváját. -

De sokat-túrt hazánk kétes homályában
Bízzunk a nemzetek kegyelmes atyjában!
Ha sorsa őnéki vagyon oltalmában,
Nem fog elhagyni bús árvaságában.

Véget ér szenvedett erőszak-igája,
Kedvet nyér hallatlan hűsége példája;
S talán megindulván József is reája,
Biztos partra jutand hánykódó bárkája. -

Ilyen jobb szerencse édes reményére,
Igyekszünk mi nyelvünk felemelésére,
Hogy Phoebus, tekintvén dicső szépségére,
Nyájasb szemmel nézzen nagy Árpád népére.

Boldog az az ország, melynek kebelében
Múlatnak a múzsák békesség ölében.
Ott van az igazság teljes mértékében,
S törvény és szabadság egész erejében.

Míg ezek kedvelik csendes vidékinket,
S híven megőrizvén magyar erkölcsinket,
Egyességre intik hajlott szíveinket -
Addig folyja bőség áldott mezeinket.

Jövel hát, barátom! te is e pályára;
Segítsd társaidat elfuthatására.
Siessünk egyszersmind dicsőség halmára,
Míg borostyán lehet fáradságunk ára.

Lesznek majd olyanok a magyar hazában,
Kik reánk ismérnek érdem templomában,
S ha már enyészünk is ciprus árnyékában,
Jó hazafiaknak neveznek számában!

A franciaországi változásokra

(Kassán, 1789)

Nemzetek, országok! kik rút kelepében
Nyögtök a rabságnak kínos kötelében,
S gyászos koporsóba döntő vas-igátok
Nyakatokról eddig le nem rázhatátok;
Ti is, kiknek vérét a természet kéri,
Hív jobbágyitoknak felszentelt hóhéri!
Jertek, s hogy sorsotok előre nézzétek,
Vigyázó szemetek Párizsra vessétek!

Tekintetes nemes Abaúj vármegye örömnepére

(Szent György havának 16. napján 1790)

*Horret adhuc animus, manifestaue gaudia differt,
Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto!*

Mely örömtől zengnek Kassának hajléki?
Mitől vídulnak így Hernád bús vidéki?
Tán boldogságunknak érkezett postája,
S felkelend még egyszer Árpád unokája?
Úgy van! Csalatkozott atyánk s fejedelmünk
Halállal pótolta számtalan sérelmünk.
Visszatér az ország dicső koronája,
Visszatér Szent István királyi pálcája.
Nyelv, törvény, szabadság teljes erejével,
Mind megtér ispányunk fényes tisztségével;
Ki is ím! megörült nemzete szavára
Ma ül fel újjólag régi kormányára.
Isten hozott, napunk rég-óhajtott fénye,
Orczi! dőlő hazánk egyik fő reménye!
Bús megyénk egekből szállott ajándéka,
Üdvöz légy, bölcs atyád méltó maradéka!
Itt vagy hát? s tekintvén az ég nyomorgásunk,
Engedi, hogy köztünk e helyen meglássunk?
Felhatott hozzája gyászos kiáltásunk,
S nem tartand örökké tőled elválásunk?
Ó! mely öldöklő gond- s buba merítetted
Szívünket, mióta végbúcsúdat vetted -
Mióta e kormányt, kötelességedből
Engedned kellett, letetted kezedből!
Nem lehetett többé velünk tanácskoznod,
S híven igazgatva, néped oltalmaznod.
Csak távúlról kellett nézned, mint szenvedtünk,
A mérges habokkal miképpen küszködtünk;
Mert bármit tesz vala atyai készséged,
Nem használt, sőt több kárt szült volna hívséged!
Mint a hajós - kinek megrakott gályáját

Rút fergeteg éri, s tépi vitorláját,
S a riadó mennykő, tüzes fellegéből
Leccsapván, a kormányt kiüti kezéből,
S már az elnyelendő mélységnek felette
Csak egy deszkaszálon függ kínos élete -
Messzéről szemléli, hogy dőlöng magában
S verdődik hajója halálnak torkában;
Hiába nyújtja ki reszkető kezeit,
Nem szabadíthatja kincsét s kedveseit!

Hasztalan reméltünk urunk s koronánkban;
Idegenek voltunk tulajdon hazánkban.
Az öröm, kedv, s népünk szokott nyájassága
Eltűnt! mert kötve volt a szív szabadsága.
Nem bízott az atya saját magzatjában;
Barát ellenségét vélte barátjában.
Titokban sírt a jó hazafi, s hallgatott;
Mert ha szólt, pártosnak s bolondnak tartatott!
Az alku s a törvény emlékezetére
Reszketett, s nevét sem vehette nyelvre.
Ezernyi bajának elviselésére
Tűrést az egektől csak nyögéssel kére.
Mert bármit végeztek s rendeltek is rólunk,
Igaz ügyünk mellett nem lehetett szólnunk!

Ámde mit számlálom kitűrt inséginket?
Minek szaggatom fel újra sebeinket?
S néked is, kit most így éleszt a szabadság,
Oly számos megyékből öszvegyűlt magyarság!
Minek tartóztatom örömkönyveidet,
Melyekben lábbogni látom szemeidet?
Örülj! s imádd az Úr atyai végzésit,
Ki ekkép váltja fel népe szenvedésit.
Vígadj! és csókoljad jóltévő vesszejét,
Mellyel így késérté hitednek erejét.
„Él még, mondád, él a magyarok istene!
Ha ő nem akarja - ki tehet ellene?”
S íme! benne-vetett erős bizodalmaid
Feltalálta híven-keresett oltalmad.
Jő, kivel virágzó szerencsédet éred,
Jő már ohajtva várt nagylelkű vezéred,
S hogy feljuttathasson boldogság pontjára,

Ma veszi fel ismét terhedet vállára,
Így ment rég Camillus Róma védelmére,
Így a nagy Hunyadi Erdélynek szélére,
Ki ott hazájának hív őrzőangyala,
Itthon nemzetének édes atyja vala.

De mely titkos érzés terheli szívemet?
Mely komor gondolat zavarja kedvemet?
Múzsza! ki elmémet az idők titkába
Felvivéd, jövődönk kétes homályába,
Mégsem szűnhet-e meg hazánknak insége?
Soha sem lesz-e hát panaszinknak vége?...

„Magyar nép! feljött már napod valahára,
S mutatja, mint ülhess szerencséd jobbára:
De vigyázz! s az égnek atyai szándékát
Imádván, használjad nyújtott ajándékát.
Még nem vagy a parton! Felhevült szívedet
Mérsékeld, s tartóztasd érzékenységedet,
Nehogy örömednek gátszagató árja
Az ohajtott révből hajódat kizárja,
S megint a háborgó tengernek mélyére
Repítvén, bocsássa szelek tetszésére.
Szemfüles vigyázás kövesse hívséged,
Hogy el ne ragadjon régi hevességed!”

Ó magyar! ki sorsod ilyen változásán
Most méltán örvendesz jobbra-fordulásán,
Írd fel e napot jegyző-tábláidra,
Hogy lejutván híre késő fiaidra,
Boldogabb életünk ezen kezdetéről
Emlékezzenek meg Orczi nagy nevéről,
Ki, hogy áldást hozzon hazafi-társára,
Örömmel áldozza mindenét számára.
Eredj már, s ígérd meg igaz hűségedet,
Ígérd vezérednek kész tehetségedet,
S figyelmeztvén mindég okos tanácsára,
Tégy meg vele mindent hazád közjávára.

Herceg Hohenlohe Károlné, szül. B. Revitzki Judit asszonyhoz

1790.

*...Non ego te meis
Chartis inornatam silebo.*

Mi, kik alig kezdénk népünk újulásán
Örülni, bal sorsa jobbra-változásán,
S alig álmadozánk boldogabb napokról,
Máris lemondani készülénk azokról -
Mivelhogy, megvetvén ősink erkölcsseit,
Nyelvét, öltözetét, s nemzeti díszzeit,
Feslett szokásinak tündér ösvényére
Szépeink nagy része megint visszatére:
Sohajtással vártuk azon nap hajnalát,
Mely még eloszlatná szemeik homályát,
S melyen még valamely szerencsés órában,
Hazánk főbb leányi tündöklő sorában
Olyan ép értelmű kalauz támadna,
Ki vágyódásokra méltóbb célt mutatna,
S valamint elmével másokat haladna,
Úgy józan éltével jó példát is adna;
S kinek szívreható kegyes intésére
Térnének az érdem igaz ösvényére!

De az ég, ki népünk vesztét nem kívánta,
Ebben is előre rendelt már iránta.
Oly bölcs vezért adván nemünk szebb felének,
Kit mint vezérjeket, úgy követhetnének,
És, hogy annál vonszóbb jeles példa lenne,
Minden jobb erkölcsöt egyesíte benne.

Te vagy ez, ó hazám dicsó szép leánya!
Hercegek szerelme, rokonid bálványa!
Te vagy ez; - ki noha tőlünk elköltöztél,
S érdemid szárnyain égig emelkedtél,

Édes feleidről el nem feledkeztél,
Szépeink példája, hű vezére lettél.

Ép vagy te a hívság ily bűne szennyétől,
Ép minden ily maszlag szédítő mérgétől;
És, bár elszakadtál hazád kebelétől
S utánad sohajtó rokonid öletől,
Ott is kimutatod nemes erkölcsidben,
Hogy igaz magyar vér forr még ereidben.

Eredj, ó nagy lélek! kezdett utaidon,
Míg több is indulhat fényes nyomdokidon.
Mutasd meg példáddal a magyar szépnemnek,
Mint járhat ösvényén az igaz érdemnek;
Mint juthat egy jó hölgy léte fő tárgyához -
Mi kötelessége másokhoz, s magához;
Mely sok, mely szent lánccal van kötve honjához,
S annak egész népe jó vagy balsorsához!
Mutasd az anyáknak nagy hivataljokat,
S azzal együttjáró fő méltóságokat.
Kösd szívére hazád minden leányának
Felséges arányát földi pályájának:
„Mint kell nevelniek édes gyermekeket” -
Adván az országnak jeles embereket,
Közhaszonra termett derék polgárokat,
S oly bátor védőket, oly bölcs tanácsokat,
Kik jó királyokhoz hívek úgy légyenek,
Hogy a népért élni s halni ne féljenek!
Tudván, hogy nem lehet ezeknek megválni,
Sem egyik kárával másiknak használni,
Tanulják a közép utat feltalálni,
S azon mind a kettőt egyaránt szolgálni! -
Igy ki-ki felvállalt saját szent tisztére
S hazájának nézvén javára, díszére,
Légyenek őseink igaz követői,
S régi jó szokásink hív megőrizői.

Meglesz majd munkádnak illő jeles bére:
Felhat dicső neved hazádnak egére,
S ha majd elérkezel pályádnak végére,
Áldás fog követni nyugalmad helyére.
Sőt mély tiszteletet s buzgó hálát adnak

Még unokáink is boldog árnyékodnak,
S híven emlékeztél nagy érdemeidről,
Énekeket zengnek fényes erkölcsidről.

Ím! az én múzsám is - neved tisztelője
S szép tulajdonságid bátor hirdetője,
Ki senki kedvéért, ha nem érdemlette,
Lantja húrjait még soha nem illette -
Ő is tiszteletét mutatni kívánja.
Fogadd kegyes szemmel, dicsőség leánya!

Búsongás

I.

Vitae summa brevis.

HORATIUS

Ím, a tavasz vége még el sem érkezett,
Máris a forró nyár heve következett.
Elmúltak víg kedvem kevés szebb órái,
Lehulltak reményem alig-nyílt rózsái.
Itt az ősz, félig-ért ritka gyümölcsével;
Közelget a tél is havával, jegével; -
S míg fiatal korom napjait számlálom,
Eltűnik életem, mint egy rövid álom!

II.

*Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.*

HORATIUS

De ki állhat ellent halál hatalmának?
Ki mond ellent az ég szent akaratjának?
Ah! valakik egyszer, az élet urának
Örök tetszéséből, lételre jutának.

S valakik e tündér világnak színére
Jövendők, víg vagy bús létek érzésére -
Mind el kell menniek Stiksz komor szélére,
Ahonnan még soha senki meg nem tére;

Mindnyájokat éri a halál kaszája: -
De nem tudja senki, mikor üt órája,
Mely erő, mely eset hoz veszélyt reája,
S hol lesz vég-nyugalma, csendes nyoszolyája!

Egyedül azt látja a szegény halandó,
Hogy az egész földön minden változandó,
S hogy, ha van még, ami nem éppen múlandó,
Csak az ész munkája lehet maradandó.

Nem használ itt senki bajnoki ereje,
Sem a gyenge szűznek nyíló esztendeje,
Sem a tüzes ifjú virágzó ideje,
Sem a nemes lelkű ősznek tisztos feje.

Ki ma száz népet lát hódolni lábánál,
Holnap porban fekszik jobbágya poránál.
Nincs, nincs könyörület nála: egyre kaszál
Mindent, valamikor valakit hol talál!

III.

Boldog, ki élteben annyi jót tehete,
Hogy vele ki nem hal szép emlékezete;
Boldog, ki pályáját úgy elvégezheti,
Hogy koszorút nyernek hív igyekezeti.
De bánatra méltó, ki alig kezdette,
Útját, már elesik annak közepette -
Kinek még alig nyílt élte szebb virágja,
Már a titkos féreg gyökerét elrágja!...
Nézd ama nevendék almafát: ledőle,
Most, mikor gyümölcsöt várhatsz vala tőle!
Eddig csak virágzott; s csak alig mutatta,
Miként múlathatnánk majd egykor alatta.
Hányszor nem képzeltük, mi lesz majd belőle?
Mit nem ígért Klóris magának felőle?
Szerencsétlen kis fa! időnek előtte
Íme! gyökeréből a szél kidöntötte.
Hiába biztatott nyíló szépségével,
Oda van reményünk minden kellemével!...
De őt mégis, aki előbb ápolgatta,
Kedves nevelője mostan megsiratta;
Esetét a kegyes most szívére vette,
S szép szeme több ízben nedvesült érette.
Ah! lesz-e, (kimúlván), lesz-e, ki szívében
Fenntartson engemet emlékezetében?
Lesz-e, ki egy könyűt ejtsen hűlt poromra,
S egy szent áldást mondjon eltűnt árnyékomra?

IV.

Nehéz ösvényemnek csak kezdetén vagyok,
S csak szándékim voltak, lehetek még nagyok:
Máris az irigység, (pokloknak leánya!)
S az álnok rablelkek ama rút bálványa,
Amelynek lappangó gonosz tudománya
Törit szünetlenül hinti, veti, hányja, -
S mely mindég orozva kezdi üldözését,
Míg bátran űzheti fene vérengzését;
Irtózatossá fejét már feljebb emeli,
S mint rontson, veszthessen, nyilvánban kémleli.
Ah! ez-e hűségem érdemlett jutalma?
Ez-e hát Apolló megígért oltalma?
S véték-e, ó hazám! tenéked szolgálni?
S hasznoddal kedvedet keresni, találni?

V.

Mit, kedves barátom! mit gondolsz felőlem?
Tudhatod-e vajjon, mit kívánsz ma tőlem?
Én erősítselek s biztassalak téged,
Hogy el ne csüggedjen csoportos inséged?
Én! ki gyengült testtel s bágyadott elmével
Már alig küszködöm az élet terhével,
Én nyújtsak tenéked segélytő kezeket,
Hogy birhasd bajaid lenyomó terheket?
Tehát világtalan vezessen-e vakot?...
Ah! nem látok én már soha több víg napot!
Régen eltávozott örömem egéről,
Alig emlékezem néhai fényéről!
Kérdezkedvén majdan társad mintlétéről,
Egykor csak azt hallod Hernád vidékéről,
Hogy kinek műzsáját oly örömet látod,
Nincs élők számában szíves jó barátod -
Ama társad, kinek lantja zengésére
Oly vígan siettél Helikon hegyére,
De ki már, elesvén útja közepében,
Elfelejtve nyugszik ciprusa tövében!
Megcsalván, s eltűnván régi reménysége, -
Érzi, hogy nincs messze bujdosása vége.
Visszatér nemsoká hajdani honjába,
Ama jobb s szebb világ boldog országába,

Hol több igaz magyar, (halhatatlan holtak,
Kik tiszteletének fő tárgyai voltak),
Hol Zrínyi s Gyöngyösi dicsőült árnyéki,
Orczi nagy lelkével intenek már néki;
Hol Faludi s Ányos bánkodó műzsája
(Látván, hogy ennek is végződik pályája,
S másra hagyattatik még egyszer árvája)
Keseredett szívvel váraozik rája! -
A bús végezések így gátolván benne,
Alig mutathatná, majdan mire menne,
S jövő esztendei érettebb korának
Hazája hasznára mi jót hozhatának -

De bármit rendeltek élete sorsáról,
Légy bizonyos mindég barátod szaváról:
Hogy (ha mit ígérhet ember önmagáról)
Ei nem tér ő soha választott útjáról;...
S hogy, míg e világtól végbúcsút nem vészen,
Te szívedhez szíve mindenkor hív léssen!

(1791)

Batthyány Alajshoz

A vígadó hir, oszlani nem tudó
Szárnyára kelvén, útnak ered, repül,
S harsogva bétöltvén neveddel
Hunnia messze terült határit,

Öröme gerjeszt minden igaz magyart,
Minden keresztényt - - - - -
A szíveket felháborító
Új szakadást iszonyodva hallák.

Nem láttalak még, drága hazámfia!
Nem láttalak még tégedet én soha.
Mért nem hozott ó! engem öszve
Eddigelé veled a szerencse?

Hidd el, nem ismért mégis az, a ki szült
Téged talán úgy; s úgy alig ismeri
Élted szerelmes párja barnult
Arcalatod magyaros vonásit

Mint tiszta hív és emberi szívedet,
S felséges elméd ritka tulajdonit
(Értékeket, melyekkel a nagy
Osztozó keze felruházott)

E múzsa, mely most tiszteletedre jó.
Battyáni! halljad bátran az ő szavát.
Utáljuk a porban fanyalgó
Kedvkeresők alacsonykodásit;

S a szent igazság, emberiség, haza,
Törvény s szabadság hív követőiről
Zengvén, az országlók aranyból
Vert koronájokat olyba vesszük,

Mint a mezők nimfáit ijesztgető
Otromba faunok sáskoszorújokat;
S határt nem ismérő hatalmok
Főbb erejét mutató, s egeből

Vett származások címerező jelét
 Ugy nézi, mint a társai közt merőn
 Büszkélkedő gyermek kezében
 Hajladozó fejedelmi pálcát:

 Nincs Phídiásunk; nincs, ki ma párosi
 Márványba metszett képedet a jövő
 Évekre szíves tisztelőid
 Hív maradékinak általadja.

Ne véld azonban, hogy -----

Élj, ó dicsőült őseleid jeles
 Magzatja!... Míg a nagy Duna partjait,
 Míg a Tiszának tér vidékeit
 Bajnokaink unokái lakják;

 El nem felejtenek tégedet ők soha;
 Sőt áldva fogják áldani nagy neved
 Mindenkor, és mély tiszteletben
 Tartani még tetemid porát is.

 (1791)

A látó

Vídulj, gyászos elme! megújul a világ,
S előbb, mint e század végső pontjára hág.
Zengj, hárfa! Hallgasson ma minden reája,
Valakinek kedves nemzete s hazája;
S valaki a magyar változó ég alatt
Még a szabadságnak híve s ember maradt.

Ó ti! kiknek szívek örök búba merült,
Ím, reménytek nem várt víg napja felderült;
Ím, az igazságnak terjednek sűgári;
Dőlnek a babona fertelmes oltári,
Melyek a setétség fene bálványának
Annyi századoktól vérrel áradának.
Ama dicső nemzet felkelt ím egészen,
Mely a két világnak megváltója leszen,
S melynek már láncoktól szabad vitéz karja
Mutatja, mit tehet egy nép, ha - akarja!
Az ember elnyomott örökös jussait
Délre hozván, porba veri bálványait;
S míg köz ellenségink poklokra süllyeszti,
Hozzánk ím! ölelő karjait terjeszti:
„Álljon fel az erkölcs imádandó széki!
Nemzetek, országok, hódoljatok néki!
Uralkodjék köztünk ész, érdem, igazság,
Törvény s egyenlőség, s te, áldott szabadság!”

A föld kereksege megrendül e szóra,
S látja, hogy érkezik a régen várt óra.
A letapodtatott emberi nemzetnek
Csontjaiból épült trónusok reszketnek.
Rémülve szemlélik közelgető sorsok
A vérre sovárgó koronás gyilkosok;
Ők! kiknek még imént százezrek halála
Csak egy intésekben, egy szavokban álla;
S kiknek több nagy város tüzes leomlása
Oly vala, mint annyi hangyaboly romlása!

Vídulj gyászos elme! megújul a világ,
S előbb, mint e század végső pontjára hág.

(1791)

Tartóztatás

Baróti Szabó Dávidhoz

*Nec committet, ut, vindicando sibi
contumeliam factam, honorem
habeat ei, qui fecit.*

SENECA

I.

Hogyhogy, barátom! hát felelnél öneki?
Oly gyáva féllal perlenél? s a nép előtt?
Nem lát-d-e, hogy csak azt akarja? hogy csak az
Mesterkedése célja s egy legfőbb oka?
Hogy azért agyarkodik, s azért tör úgy reád?
Ne, ó barátom! meg ne tiszteld így soha. -
Ha most, követvén haragod első bús hevét,
Magad felejtve perbe szállnál vele;
Ha most (Minerva ellenére) tetőled ily
Becsületet nyerhetne: Mit nem tenne majd
E nyughatatlan, hetyke, furcsa kis vitéz?
Mit mondanának érdemes bajtársaink?
S mit vélne minden más tudós és bölcs magyar,
Látván, hogy ezt ma szóra méltóztatnod,
Holott az első hely miatt irigykedő
S önnönmagát felhőkbe felmagasztaló
Gögös poéta gúnyolását a minap
Fel sem vevéd; sőt durva, mocskos fegyverét,
Rozsdás sisakját, s homlokán csúf szarvait
Mosolygva nézvén, rajta szánakodhatál?
Távúl örökre tőled, az, távúl legyen
Hogy véle perbe szállj; hogy egy Vadócival
Te bajra kelj! Ám lássa: gyújtsa fel Buda
Várát, ha hírre vágy; ha büszkeség szele
Csapván meg az agyát, nem találja már helyét,
S új Empedoklesként valóban veszni tért.
Úgy teheti híressé magát; és úgy lehet
Oly halhatatlan, mint - ama bolond, ki fel-
Égette hajdan szűz Diána templomát.

II.

*Quaenam te mala mens, miselle Ravide,
Agit praecipitem in meos iambos?*
CATULLUS

Látod, mikép fenekedik ellenem is? mikép
Vizsgálja, kémli tetteim? mint túr, kotor,
Ás vés utánam? Mint hazudja, hirdeti
Százféle gáncsaim? mikép aláz, mikép
Szidalmaz, átkoz, ingerel szünetlenül?
S ha messze meglát, mint kerül, siet, szalad?
S bekóborolván lakhelyünk egész körét,
És csapva csapván a levet mindenfelé,
Miképpen arcátlankodik? mint cimborál,
S keresve mint keres hasonló társakat?
Hiába mind! Nem boldogulhat énvelem,
Bármint csevegjen, s mocskolódjék, hallgatok;
S előbbre ballagván szokott ösvényemen,
E veszni-tért, irígy, kevély emberke vak
Dühét, erőtlén átkait fel sem veszem,
S őt mindezért haragomra nem méltóztatom.
Miért vesződnének, mit civódnának mí vele?
Isméri már az egész vidék, isméri jól
Még a tanuló gyermek is csapodár szavát;
S isméri őtet nemsokára voltaként
Majd mások is, - főképp azok, kiket ma még
Temjénje kölcsön tékozolt ál füstivel
Vakítva csal, s véletlenül majd vízre visz,
De szomjan elbocsát, s belőlök csúfot üz.
Hadd szidjon ő bízvást s gyalázzon engemet,
S kövesse nyilván szíve mérges ösztönét:
Nem tudja, mit cselekszik így, a balgatag;
Nem tudja, hogy dicséretétől tartok én.
(Mellyel valóban szerfelett megbántana,
S tán engem is bosszúra kényszerítene!)
Attól azonban, hogyha mit remélhetek,
Megment, remélem, mind magyar természetem,
S hazám javára tett saját szolgálatom,
Mind jó barátim s vélem egy pályán futó,
Egy tárgyra néző társaim dicső neve; -

Melynek naponként terjedő fényét az ily
Kaján bagolynak pislogó kancsal szeme
Hazánk derülő kék egén nem tűrheti.

III.

Utile proposuit nobis exemplar Ulysses.
HORATIUS

Hogy rajta bosszúd állhatod, kitöltheted,
Hogy veszni fog, - bizony dolog. De mit nyerend
Azzal neved, ha ily kis ellenségedet
Egyszerre semmivé teszed? Mit nyerhetett,
S mit nyert az ív és lant hatalmas istene,
(Bocsássa meg, hogy kérdezem!) mit nyerhetett
Apolló Marsyás lenyúzott bőrivel?
Bátran kimondván, amit érzek: én ugyan
E győzedelmet, e kegyetlen büntetést
Istenhez illő szép s jeles dolog gyanánt
Nem nézhetem, sohasem csudálhatom. De ők
Lássák, miért mit tesznek, a nagy istenek;
Kiknek, tudom, mely tisztelettel tartozunk.
Legjobb talán, ha ember embertől tanul;
Legjobb, ha példát mí halandó férfiak
Az embereknek hű vezéritől veszünk.
Nézd, mit cselekszik ott ama görög király,
Kit, mint az ész s tapasztalás hív tükörét,
Úgy ad előnkbe gyakran a bölcs régiség.
Nézd, mit cselekszik ott ez a dicső király;
A görbe, sanda, rút, merész rágalmazót
Garázda fecsegései miatt mint bünteti.
Nem száll ki síkra vele, nem is perel: hanem
Egy-két igaz szót mondva, mellyel becstelen
Tettit szemére hányja, csakhamar - kemény
Pálcája végivel helyére ülteti.
Pityergve morgolódik a gonosz: de bár-
Mint sír, zokog, dúl-fúl, nyög és bosszonkodik -
Nem szánja senki; sőt kacagják mindenek,
S egy szívvel és szájjal dicsérvén a királyt,
Vidulva folytatják tanácskozásokat:

Mikép lehetne Trója régen vítt falát
Megvenni, s látni még saját hazájokat? -

E bölcs vezért kövessed, ó nagyérdemű
Költő! hazai nyelvünknek áldott bajnoka!
Kit minden épeszű magyar tisztel, becsül,
S örömmel emlegetni fog mindenha majd
Még a jövődébéli századokban is!

IV.

Liber in adversos hostes stringatu iambus!

OVIDIUS

Ám légyen úgy! Ha már eszére nem jöhet,
Ha semmiképpen nem szünik bosszontani,
S nem tűrheted te már tovább e sült-agyú
Cinkos fiúnak vad szeleskedéseit,
Otromba váddal terhelő szidalmait,
És mindezeknél mocskosabb dicséretit:
Fogjad hatalmas tolladat! s rajzold le jól
Talpig tetétől. Hadd tekintsen képire,
Hadd lássa, mely rút az; s legyen másoknak is
Példás ijesztő váz gyanánt, hazánk alig
Serdülhető kertében. (A melynek, tudod,
Az ilyen ég-átkozta házi tolvajok
Legtöbbet ártanak!) Ha van pofája még,
S egészen el nem tűnt szemérme: megpirul,
S elundorodván képitől, magába tér.¹
Ha pedig irigy dühébe fúlva meggebed:
Akkor te nyúgodalmasan dolgozhatol;
És minden ily patvarkodónak köz-neve,
Félelme, csúfja lészen a Vadóci név,
Melyet, mihelyt fülébe zúg, irtózva hall -
Sietve távozván ezen berek tilos
Vidékítől az elhagyott mocsár felé,
S ott, a világos éj kegyes szép asszonyát
Váltig rekegve csúfoló békák között,

¹ Erubuit: salva res est.

TERENTIUS

(Kik hajdan ily gonosz bohók lehettenek!)
Titokban átkozódva vádolván magát,
Hogy míg eszén volt, elkerülni nem tudá.

V.

Sunt certi denique fines.
HORATIUS

Azt tartom én: hogy az ily veszett indulatú
Csalárd kis ellenséget, a míg csak lehet,
(S az a tekintet és figyelmes szorgalom,
Mellyel magunknak tartozunk, megengedi),
Mély megvetéssel nézni, s kába tetteit
Szemlélve, fel sem venni, - szép s dicséretes;
De tőle mindent túrni, s rajta semmikép
Bosszút nem állni, - gyáva s illetlen dolog.
Mert a hamis vád s csalfa hír könnyen hitelt,
A rossz, garázda nyelv pedig követőt talál,
S gyakorta helyrehozhatatlan kárt okoz.
(Főképp, ha kit már úgyis álnok cimborák
S kevély vad üldözők gonosz hatalma nyom,
S nyelvét lekötve hallgatásra kényszerít.)
Mindenben illő célt s határt kell tartanunk.

(1791)

Esdeklő panasz

Ne félj, ne félj, kedves lélek!
Ne távozzál előlem.
Mondtam, hogy már nem remélek...
Miért tartasz hát tőlem?

Mit kesergetsz haszontalan,
Mit únszolod könyveim?
Tudom úgysis, boldogtalan,
Hogy nem lehetsz az enyim!

Látom, mint küszködik szíved,
Mint ég titkos tüzében,
Szemlélvén, mint eped híved,
S mint vész kínos hevében!

Látom, nedvesült szemednek
Mint hullnak le gyöngyei,
Tudván, érted mint gerjednek
Lelkemnek gyötrelmei!

Ó! ha bánatimnak árja
Meghatotta szívedet,
S még egészen ki nem zárja
Elméd régi hívedet:

Ó! ne siess, drága lélek,
Ne siess úgy előlem!
Tíéd vagyok én, míg élek...
Ne tartózkodjál tőlem!

(1791)

Egy nevendék bükkfához

..... *Teneris incidere amores*
Arboribus: crescent illae; crescetis, amores.
VIRGILIUS

Élj, nődögelj, és nyúlj fel az ég felé,
S terjesszed ernyős ágaidat, te szép,
Te társaid díszére termett
Kellemetes fiatal fa! mellyet

E zöld berek főbb szálai közt maga
Választa Fánnim, hogy lekötött hitünk
Tanúja lennél: szíveinknek
Titka reád vagyon íme bízva!

Tartsd fenn sokáig párasodott nevünk
Első betűit; mellyeket a kegyes
Hűsége bővebb zálogául
Metsze hajadra saját kezével.

Hallottad édes hangozatú szavát,
Mebájoló szép új fogadásait,
S szent esküvését; láttad a hív
S állhatatos szeretők jutalmát.

Élj, s nődögelj, ó drága szelíd fa! légy
Boldog szerelmünk néma tanúja; s hagyd
Új életem víg kezdetének
E jeleit nevednek véled!

(1790 körül)

Serkentő ének

Donec virenti canities abest Morosa.
HORATIUS

1.

Szedjük életünk virágít,
Most, mikor még illatoznak,
S a tavasz vidám szellői
Lengedezve játszadoznak.

2.

Kert az élet: de rózsáit
Óva kell s vigyázva szednünk,
S a tövistől, hogy kezünket
Meg ne szúrja, - őrizkednünk!

1-2.

Szedjük, óva s őrizkedve,
Szedjük hát, míg illatoznak;
Míg a víg tavasz szellői
Fürteinkben játszadoznak!

1.

Így lehet még, szív-epesztő
Bánatinkban csendesednünk,
S balszerencsénk ellenére
Jobb reményre élemednünk.

2.

Így lehet, bajunk felejtve,
Még örömben részeselednünk,
S kertünk édes illatjától
Néha szinte részegednünk.

1-2.

Szedjük életünk virágít,
Szedjük hát, míg illatoznak;
Míg a víg tavasz szellői
Fürteinkben játszadoznak!

(1790 körül)

Egy híres verselőre

Irja szünet nélkül, s kötetenként küldi világra
Verseit, és fennyen hirdeti Gomba Mihály:
Mely szaporán, mi hamar kel az ő strófája; mi könnyen
Foly neki százanként, és mi kevésbe kerül.
Gomba! ne kérkedjél. Hamar elvész, a mi hamar kész;
S a mi kevésbe kerül, többnyire nem sokat ér.

(1790 körül)

Bartsaihoz

Szomorú a lelkem. Még alig derüle
Víg napunk, már újra homályba merüle.
Iszonyú jövőndő! rémítő képzések!
Ah! mit hoznak reánk a bús végezések?
Mit szülhetnek e sok kínos küszködések,
Tüzes villongások, dühös vérengzések?
Felébred a világ halálos álmából?
S kifejtendi magát szolgálai jármából?
Avagy, századunknak örökös csúfjára,
Ledől a szabadság most-emelt oltára? -
Ily bizonytalanság kétes örvényében
Hányattatik elmém méltó félelmében.
Kebelembe folynak könyveim árjai,
S önként zengni kezdenek lantomnak húrjai.

Dicsőült Orczimnak lelki jó barátja!
Kiben még gyámolát múzsám élni látja -
Ötet! ki mint hazánk egyik fő reménye
S egész költő-karunk vígasztaló fénye,
Úgy néked még imént barátság angyala
S nékem atyám helyett édes atyám vala!
S ki, bár elköltözött nyugalma helyére,
(Oda, honnan senki még vissza nem tére),
Élni fog itt mindég nagy neve hírében,
Élni, veled együtt, minden jók szívében!
Ó Te, kit eléggé semmi nyelv nem dicsér,
S kiben legkisebb dísz a fejedelmi vér, -
Bartsai! Nemzetem szíves ébresztője,
Igazság, emberség hatalmas védője!
Engedd, hogy ezeknek egy hív énekesse
Bánatos érzésit veled közölhesse;
Halljad, mint zengedez magános hárfája -
Tekints bátorító szemekkel reája,
S amint gyakran valál serkentő vezére,
Vidd fel ma Helikon sziklás tetejére.
Jer, keseregd velünk az ember vakságát -
Ki, megvetvén az ész mennyei világát,

Társa vesztésében keresi nagyságát,
S bűne fertelmében leli boldogságát!

(1792)

Az európai hadakozásokra

*Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Unquam, nisi in dispar, feris.
Furorne coecus, an rapit vis acrior?
An culpa?...*

HORATIUS

Új szélvészek jönnek észak tengelyéről,
Hogy napunk elúzzék borongó egéről.
Felkelnek a népek békesség öléről,
Hogy egymást elverjék hazájok földéről.

Mint az éhes medvék hideg barlangjokból,
Oly dühös haraggal törnek ki honjokból,
S ezer halált szórván kegyetlen markokból,
Koporsót csinálnak egész országokból!

Természetnek Atyja! ki e föld színére
Helyezéd az embert élet ösvényére,
S csak az egy szeretet édes érzésére
Gyúlasztván, bocsátád szabad tetszésére:

Mely komor végzések zavarták ügyünket,
Városokba gyűjtven nyomorult nemünket?
Azért hoztak-e hát így öszve bennünket,
Hogy itten bővebben onthassuk vérünket?

Míg ki nem költözött erdők homályából,
Vétkezett az ember szokott vadságából;
De, ha mi gonoszt tett tudatlanságából,
Legalább nem tette rosszra-vágyásából.

Most - fő dicsőséget abban helyheztedi,
Ha ölhet! s fegyverét vérben feresztheti;
Mert, embertársait ha bőven vesztheti,
A megbódult világ vitéznek hirdeti!

Büszke, gyarló ember! hová visz vakságod?
Miként bitangolod lelki méltóságod!
Abban lehet-e hát legfőbb boldogságod,
Hogyha vérségidet holt-halomba vágod?

Tudjad, ó balgatag! hogy az ész mivében
Van érdem, s a szívnek munkás erkölcsében;
Vitézség, a haza serény védelmében -
Nem a győző karban, nem a vad elmében!

Csalatkozott népek fellázadt vezéri!
Timiattatok foly ennyi ember véri!
De ó! lesz oly idő, mely azt visszakéri,
Ha az élet ura munkátokat méri!

Nincs isten? - Nincs, aki vigyázna reátok,
Dühös vakságtokban tán azt gondoljátok?
Nem dőlhet le porba, minthogy nincs bírátok,
Nemzetek átkával terhelt koronátok? -

Hah! hogyha érczé vált kegyetlen szívetek,
S nincs emberi érzés már többé bennetek:
Tekintsetek körül, vakok! s reszkessetek;
Nem állhat már soká megrendült széketek!

(1792)

Levél, Szentjóni Szabó Lászlóhoz

(Hazafiúi aggodás)

Ó te, kinek jeles elméjét örvendve csudáltam,
Még mikoron csak távúlról hallom vala műzsád
Szívreható dalait; te! kiben végtére, veszélyes
Pályafutásom alatt, elszánt hű társra, s barátság
Tisztiben a legjobb, legigazb emberre találtam:
Mint vagy, drága Lacim? sőt inkább élsz-e? s ha még élsz,
Hol vagy most? Száz gond és baj terhének alatta
Ime! barátodnak bús szíve sohajtóz utánad.

Hasztalanul várván leveled s óhajtvá reménylett
Kellemes énekidet, máran magam útnak eresztem
Verseimet; bár azt se tudom, mely tájra bocsássam.
Nemde, mióta Mohács szomorú környékire mentél,
Hallgatsz, s elnémult veled egygütt nemzeti műzsád?
Élsz-e tehát, s hol vagy? mellyik megye pusztá vidékin
Bujdosol? és mikor érsz lakozásod előbbi helyére?
Ott vagy-e még amaz árva mezőn, hol hajdani fényünk
Oly bús éjbe merüle? hol a vad visszavonásnak
Lelke dicsőségünk örökös fátyolba borítá?
Ott, amaz árva mezőn! hol minden fűnek alatta
Egy-egy régi magyarra találsz!... Könyvekben elázva
Jársz, tudom, ott; s népünk vesztét panaszolva kesergvén,
A Duna szöke vizébe szakad fájdalomid árja.
Hajh, iszonyú térség! gyászos temetője hazámnak!
Jártam hantjaidon; láttam sírhalmaik én is
Ősünknek, kik hajdan az ellenségre kikelvén
Honnyunkért, s ott halva vitéz vérekkel adózván,
Intenek íme! s világ füle hallatára kiáltják:
„Nézz e térre; s tanulj már egygességre, magyar nép!”

Ámdemít emlegetem bal sorsunk durva csapásit?
S még ma sem enyhülő sebeink mit szaggatom újra?
Gyász jelhangja, Mohács szomorú neve! rettenetes név!
Ah! ne gyötörjed az én füleim; lágyítsad azoknak
Mostoha szíveiket, kik honnyok semmi keservén
Nem könyörülhetvén, bajait mindenha tetézik,

S régi tulajdonaink, erkölcsink, ősi szokásink,
Nyelvünk, törvényink bizonyos vesztének örülnek!
És te, barátom! eredj, vedd tolladat: írd le, mit érez
Ott, epedő szíved! s egyszersmind írd le, mi volt rég
E nemzet, míg a haza közhasznára tekintvén
Bölcs fejedelmeinek vígan hódolva virágzott;
Visszálkodva mivé lett ott elvégre, tulajdon
Vétke miatt! s mi lehetne talán még egykor, ezernyi
Kárunkon okosodva ha már eggyezni tanulnánk,
És, az irígy szeretetlenség otromba dagályát
(Annyi veszély fertelmes okát!) útálva kerülvén,
A nagy egésznek igaz díszét mindnyájan akarnók,
S hajdani szép hírünk új érdemek által emelnők! -

Vagy ha talán már visszajövéél Budavára királyi
Fénnyel tündöklő híres palotáiba, s ottan
Töltöd ezen vígságos időt, ó drága hazámnak
Érzékeny fia, kellemes éneklője! figyelmezz
Egy kisség szavaimra; felelj kérdésre meghitt
Társadnak, kit bú, bánat, s mély gondok epesztnek.
Terhes fellegeket látok fenyegetve borongni
Újra, s leszállani-kész komor éjt terjedni világunk
Nyúgoti részének felzendült messze határin.
Hasztalanul csalogatta reményünk csillaga, tündér
Boldogság képével, alélt szívünket; örökre
Eltűnik ah! s nem fog soha felvirradni talán már.

Nézd, a régi homályra szokott sok gyáva miképpen
Üldözi mindazokat, kikről a józan okosság
Élesztő tüze sугárit tündökleni látja!
Nézzed, az ostobaság véres zászlóihoz esküdt
Vakbuzgóknak mi dühös-törekedve rohannak előnkbe!
Szíveiket vad gyűlölség mérgével itatván
A szeretet szolgálói, miként gerjesztgetik őket!
Mint fenekednek! mint hányják az ezernyi kelepcét
Újra, hogy a szabad észet szűkebb korlátba rekesztvén,
Népünket levetett alacsony jármokba szorítsák!
Még csak alig jöve fel valamely jeles elme hazánkban,
A közjót kereső bölcs polgár, pályamezőben
Még csak alig láttatta magát: mikor íme legottan
Hitvallása felől vetekednek, otromba nevekkel
Illetik, és mérges nyelvekkel földig aláztván,

E fene képmutatók diadalmaskodva lerontják!
Csalfa világ! gonosz álnokság! balsorsa hazáznak!
Ó! s hát, hogy még éjjelit is szaggatva, s az édes
Nyúgodalom puha karjairól munkára sietve,
Éltének fonalát önként rövidíti, hazája
Mély álomba merült fiait serkentgeti, s régi
Durva homályokat oszlatván, új fényre vezérli,
S méltóbb állapotunk útját mutogatja: tehát illy
Fáradozásaiért ez légyen-e végre jutalma?!
Tí boldogságunk dühös ellenségi! setéség
Szemtelenül csevegő vad terjesztői! mikor lessz,
S lessz-e gonosz szándéktoknak valahára határja?
Ó te, világok szent fejedelme! te mindenek atyja,
S gondviselő bírása! ki por-testébe lehelvén
Lelked szikráját, szabadon formáltad az embert:
Meddig, meddig nézheted el, hogy dúlja hazánkat
És nevedet gonoszul káromló cimborá? meddig
Késik még méltó haragodnak mennyköve? Fordítsd,
Ah, fordítsd le reánk szemeid, végetlen igazság,
Már valahára, s kevély ellenséginket alázd le!

Népe jövődjén mély gondolatokba merülve
Igy búsong, s aggódva magát így gyötri barátod,
A mikoron te talán éltednek gyenge tavasszát
Víg palotákban, s szép Dáfnéd ártatlan ölében
Töltöd; gondjaidat feledékenységbe temetvén.
Ah! vígadj; s a míg kedves lehet életed, éljed.
Feltűnik a bú, gond, s szomorúság napja bizonynal
Néked is; elmúlik pirosolló hajnalod álma.
Ím, elmúltak az én öröim; nem kellenek immár
E bús szívnek alég ízlelt hívságai többé.
Úgy elenyészének, mint éj felhői tavaszkor,
Bánatos éltemnek fiatalb esztendei; s tisztább
Napjai, mint valamely siető patak, úgy lefolyának.
Ó! embernek léte, rövid pályája, mi vagy te?
Most jöttünk, már újra megyünk; és íme! csak azt sem
Tudjuk: merre, hová térünk, vagy honnan eredtünk?!
Rajta, barátom, azért: igyekezzünk szerzeni mostan
Érdemeket. (Csak ezek fogják nyújthatni tovább is
Éltünket, mikoron köz-anyánk kebelébe leszállván
Újlag, a természetnek lefizetjük adóját.) -

Jer menjünk: mint Emberek és Polgárok, Igazság
Útján; szent kötelességünk bétölteni. Nincsen,
Emberiség nélkül nincs érdem; s nincs haza nélkül
Emberiség. - Haza! szívemnek bálványa! teneked
Szentelem én magam és minden szándékom ezentúl!
A te javad s kiderülésed lesz tárgya fiadnak
Már egyedül; - mivel ah! teneked hasznodra lehetni,
Boldogság; teveled s érted szenvedni, dicsőség! - -

Mit véljünk? e kétes idők veszedelmit előre
Látva, mi jót várjunk? Budavára királyi lakossi
Mit várnak, mire készülnek? s mibe volna remények,
Hogyha megént valamely szélvész támadna? Ki fogná,
Ah! ki s miként fogná kormányozhatni szerencsénk
Fergeteges tengerre bocsátott gyenge hajóját?
Állnak-e még főbb oszlopaink? ó, állnak-e bölcsőbb
Szándékú jeles embereink? Ott vagynak-e népünk
M megbízotti, kiket már harmadik éve kirendelt?
Mint igyekeznek azon felséges arányra? miképpen
Eggyeznek? s melly istenség bölcs karja vezérli
Tántorgó lépéseiket? Készül-e hazánknak
Temploma, vagy legalább új talpköve meg van-e vetve?
Hajh, nem lészen-e még Babilonnak tornya belőle?
Jaj! félek, félek, nehogy építőivel együtt
Ránk dőlven, bennünket örök mélységbe temessen
Végre, s irégyinket méltó kacagásra fakassza!
Vígasztalj, ó kedvesem! És ti, nemzeti létünk
Szent ügyét viselő több más hű társaim, a kik
Mostan az országnak kebelében széllyeloszolva
Népetek óhajtott díszére javára serényen
Munkálkodtok, s bár egymástól messze szakadva
A szeretet kötelén velem egy fő célra siettek;
Jertek, társatokat vigasztaljátok! epesztő
Gondjait enyhítvén, s táplálván szíve reményét.
És te, Fejérvárnak most kelt új fénye! Királyink
Sírjai közt lakozó hív énekes! (ah, teneked sem
Hallom zengedező hárfád!) Vess néma keserved
Árjának, vess gátot; szüntesd nemzeti lantod
Édes hangzattal társadnak bánatit; oszlasd
Bízodalom sűgáraival bús lelke homályát!
S hát tí mint vagytok, tí más buda-pesti barátink?

Mit mivel a bölcs Koppi? mikép nevedednek alatta
A haza jobb csemetéi? mikép gerjednek erőre
Bajnokaink unokái, midőn a régi világnak
Nagy példáit festi? Hová lett Versegi, s mint van?
Versegi, kit szeretünk; és kit kedvelve becsülnek
Mindazok, a kik az érdemeket mérséklenni tudják.
Él-e? s miben foglalja magát? Nem törnek-e mégis
Ellene szép tálentominak méltatlan irigyi?
Nyert-e, vagy elvesztette perét? Hah! nyert-e, vagy ismét
A jók ellenségeinek szolgált az igazság? - -
Hol van néhai szerzete más nagy dísze, s hanyatló
Szép nyelvünk eggyik jelesebb hú gyámola; hol van
Kreskai? s mért hallgat? Mind elnémulnak-e vajjon,
A tehetségsb elmék? mind elnémulnak-e végre?
S nemzeti fő kincsünk, nagy atyáink nyelve, hová lessz?
És ki fog ügyében, megszánva, segíteni rajta?...
Ó írj, írj már, s adj választ minderre, barátom!
S fel fog-e még valahára napunk virradni, tudósíts.

(1792)

Levél, egy régi várból

(A nemzeti nyelv és nemzetiség ügyében)

Népe jövődjén mély gondolatokba merülve
Itt búsong, s aggódva magát itt gyötri barátod,
A mikoron te talán éltednek gyenge tavasszát
Víg palotákban, s szép Dáfnéd ártatlan ölében
Töltöd; gondjaidat feledékenységbe temetvén.
Ah! vígadj; s a míg kedves lehet életed, éljed.
Feltűnik a bú, gond, s szomorúság napja bizonytal
Néked is; elmúlik pirosolló hajnalod álma.

Ím, elmúltak az én öröim; nem kellenek immár
E bú szívnek alég izlelt hívságai többé.
Úgy elenyészének, mint éj felhői tavaszkor,
Bánatos éltemnek fiatalb esztendei; s tisztább
Napjai, mint valamely siető patak, úgy lefolyának.
Ó! embernek léte, rövid pályája, mi vagy te?
Most jöttünk, már újra megyünk; és íme! csak azt sem
Tudjuk: merre, hová térünk, vagy honnan eredtünk?!

Rajta tehát, vígadj bátran; s a míg lehet, éljed
Bölcsen mérsékelt örömek közt mostan idődet.
Ámde jer egyszersmind, s kezdj már szolgálni hazádnak;
Kezdj már most, a mint korod engedi, néki segédül
Lenni, s hová hamarább enyhíteni régi keservén.
Fájdalmasb óráiban is, jobb sorsa reményét
Táplálván, s szemeit szíves védőire vetvén,
Lássa, mi nagy s tehetős új bajnoka támada benned.
Gondold meg gyakran, nemes ifjú! mennyi javával
Álda meg a kegyes ég ezerek közt tégedet, és mely
Gyorsan fáradozó szeretettel tartozol érte.
Jusson eszedbe, mi szép, mely drága gyümölcsöket ígért
Ritka nagy elmédnek már első gyenge virágja.
Vedd szívedre te is népednek mostoha sorsát,
Hajdani nagy neve szép fényét, s búj éjre hanyatló,
És örök álommal rémítő, máj homályát!
Nyelvünk elhagyatott ügyét! erkölcsi szokásink

S nemzeti létünknek kárát, mindennapi vesztét,
S végtelenségre jutó maradékink árva mivoltát!

Múlnak az esztendőik: változnak az emberi dolgok;
S változik ím! Európa szemünk láttára naponként.
Int az idő! Később - késő lesz minden igyekzet,
S nagy szégyen, bánkódva hiú panaszokra fakadnunk,
És az eget s könyörületlen vak sorsot okozván,
Helyre nem állandó kárunkon akkor epednünk,
A mikor isten sem tud rajta segíteni többé!

Jersze, kövesd hív társaidat; jer szerzeni már most
Érdemeket!... Csak ezek fogják nyújthatni továbbra
Éltünket, mikoron pályánk végéhez elértén,
A természetnek lefizetjük mink is adónkat.
Jer! menjünk, mint emberek és polgárok, az erkölcs
Útján, szent kötelességünk bétölteni. Nincsen,
Emberiség nélkül nincs érdem; s nincs haza nélkül
Emberiség. Haza! szívemnek bálvány! tenéked
Szentelem én magamat; s minden lépésem ezentúl
A te javadra leszen mindég intézve!... Fogadd el
E fogadást, és nézz jó szándékára fiadnak!
Mely sok ezernyi nehéz akadállyal küszködik, a ki
Néked akar szolgálni, tudom. Nem tészem azonban
Még le reményemet én; s nem utolsó, nem kicsiny érdem
Lesz, végső pontjára jutott szoros állapotukban
Híven erőlködvén, legalább kétségbe nem esni!
Meggfordul, hiszem azt, (mert él a nemzetek atyja,
Él még a magyarok kegyes istene! s látja, miképpen
Sínlődünk!) megfordul még valahára szerencsénk,
S bárha keménykedik is, nem lessz ily mostoha mindég;
Csak bízzunk, s bajaink tűréssel győzve, magunkat
Boldog atyáinkhoz méltóknak lenni mutassuk.
Ennyi homályok után, tisztább új napra derül még
A magyar ég, s fiaink meglátják hajdani fényét.
Sőt, ha serény s állhatatos hívséggel igyekszünk,
S szent ügyünk mellett bátran bajt állva tovább is
Emberkedni tudunk, nem hajtván semmi veszélyre,
Meglátjuk valahára talán bámulva magunk is
Új életre kelő honnyunk víg hajnalodását.

Higgyük: előbb, vagy utóbb, diadalmaskodni fog a köz
Értelem és akarat; diadalmaskodni fog egykor
A nagy egész hasznát kereső törvényes igazság,
Mellyet minden nyelv, minden szív, minden erő véd,
S mellyet az ész, mint bölcs kalauz, vígyázva vezérel.

(1792, 1820 körül)

Üssön akármikor...

I.

Üssön akármikor, üssön ama végóra, halandók
 Lévén amellyet kikerülnünk nem lehet, ámbár
 Nemzetek, országok fejedelmei, régi királyi
 Székek s fényes arany koronák örökössei légyünk,
 Vagy szalmás alháza s szegény kalibára születünk:
 Szűk élelmünket rabigában nyögve keressük.

----- S legyen bár-
 Mely rövid és mi nehéz elkezdett pályafutásom:
 Hogyha neked használhattam vele, váltig elég volt.

Emberiség szent oltárán áldozni tenéked
 Ó te, nemes lélek legszebb bálványa, s világunk
 Minden aranyjánál becsebb fő kincse, szabadság!

Hogy nép a népet kedvelje, hogy ember az embert
 Érdeme s méltósága szerént tisztelve becsülje.

II.

Oszlani kezd már lassanként a régi setéség
 Éjjele; terjednek lassanként már az igazság
 Életadó fényesb sűgári; terjed az észnek
 Végre kifejtődő természeti tiszta világa.

----- dőlnek az elmét
 Mennyei díszektől megfosztó rút babonának
 Emberi vérbe merült iszonyú bálványai. Hosszas
 Álmokból felserkenvén, az ezernyi tulajdon
 Káraikonn okosult népek vetekedve lehányják
 Láncikaikat, s jobb és igazabb új alkura kelnek.

III.

Boldog idő lehetett, mikoron sem szolgál, sem úr még
 Nem vala; eggyenlők lévén az egész haza minden
 Gyermeki, mint testvér s azonegygy anya szülte rokonság.

(1792)

Mozart Varázsfuvolájából

A szóló s egy pap
Kettős.

„Ne hajts az asszonyok szavára” -
Legfőbb törvényt itt ez tegyen!
Intvén sok bölcs s nagy ember kára,
Bölcsőbb hogy más s nagyobb legyen: -
Elhagyva esdeklett az égre;
De bármint sírt, bármit teve,
Hűsége várt jutalma végre
Kínos halál s szégyen leve!

(1795)

Verseggy Ferenchez

Te, kit legrégibb híveim
Között leghívebbnek lelek,
S mint boldogabb esztendeim
Társát, szeretve tiszttelek;

Ki hogy hűségem karjain²
Karunkba béavatkozái,³
S velem hazánk oltárain
Főbusnak együtt áldozál,⁴

Ha hív öledbe rakhatám
Szándékim édes titkait,
Enyhülve s bátran járhatám
Pályám veszélyes útjait.

De, hogy hazád s barátidért
Öcsénkkel meg feltámadál,
Éltemnek már enyészni tért
Kedvéhez új reményt adál,

Sőt megtartván vad mostohánk,
A Sors, az volt tán egy oka,
Hogy el ne veszne még hazánk
Több kínra szánt két bajnoka.

Üldöztetik szünetlenül;
Mert Tullius pallosra jut,
S Neró királyi székben ül.

(1795)

² M. Muzéum.

³ Ott.

⁴ Ott.

Gyötrődés

Ki nyög? melyik boldogtalan
 Kiált megint e bú helyén?
Ki háborít fel úntalan
 Magánosságom éjjelén?

Hallom, hallom keservedet,
 Te vagy, lelkemnek egy fele!
Érzem minden gyötrelmedet,
 Érzem; s szívem reped bele!

De ah! hozzád nem juthatok,
 Hiába nyújtom karjaim,
Ah! senkit meg nem hajthatok,
 Nem hallja senki jajjaim!

Felelnek ím! a kőfalak,
 S kérésimet kettőztetik:
Őrzőimtől, hogy - lássalak!
 Fájdalmim meg nem nyerhetik.

A kőfal szánja sorsodat,
 S kérésid azt megilletik:
Őrzőidtől, barátodat
 Hogy láthasd! meg nem nyerhetik...

Nagy ég! tekintsd nehéz baját,
 Küldj néki éltető reményt!
Avagy te nyisd meg ajtaját,
 S bocsásd el, ó halál, szegényt!

(1795)

Egy szerencsétlen ifjú sírjánál

*Quem nunc tam longe, non inter nota sepulcra,
Detinet extremo terra aliena solo!*

CATULLUS

Őnéki megnyitotta már
Révét a jóltévő halál:
A mí hajónk habok közt jár,
S nem tudjuk, partot hol talál.

Ti szűzek! s tí is, ó Tiról
Ifjú polgári! jöjjetek,
S az emberség barátiról
Barátom sírján zengjete! - -

(1795)

Három töredék

I.

Az *Egy szerencsétlen ifjú sírjánál* első strófája egy teljesebb kéziratban a következő nagyobb töredék második strófája:

És megnyitá!... Ne sírj, ó szűz!
Szüntesd szemednek záporát.
Ne háborítsd, ó drága szűz,
Barátom nyúgovó porát!

Őnéki megnyitotta már
Révét a jóltevő halál:
A mí hajónk habok közt jár,
S nem tudjuk, partot hol talál!

És most azért sohajtanak
Ott szenvedő barátjai:
Hogy együtt nyúgodhassanak
Hamar mindnyájok hamvai.

Letette minden terheit,
Nem csüggnek láncok karjain;
Nem várja Bécs kegyelmeit -
Az ég segíté kínjain.

Megesküdt ellenséginek
Nem érzi már irigy dühét
S hatalmas üldözőinek
Mosolygva nézi mennykövét.

II.

Egy másik lapon:

De szűnjenek már jajjaink,
Ne háborítsuk hűlt porát,
Ne vádolják panasszaink
A minden élet egy urát.

Elúzi majd a jobb idő
Ügyünk setét homályait,

Kifejti s délre hozza ő
Sok szenvedésünk titkait.

III.

Az *Egy szerencsétlen ifjú sírjánál* második strófája egy kéziratban így folytatódik:

Hazámnak egy jobb gyermeke
Fekszik hazátok széliben,
De hangzik most is éneke
A nagy Dunának mentiben.

Nyúgodjanak bár hamvai
E messze tartományokon,
Él híre polgártársai
Emlékezet-táblájokon.

Nevének fénye, míg Bihar
Fennáll, homályba nem menend;
Ragyogni fog, míg a magyar
Magyar s szabad polgár leend.

(1795)

Lína panasza

Szakaszd ki vérző szívemet
Már egyszer, irgalmatlan ég!
Hogy átokká tedd éltetem,
Ez volt, csak ez volt hátra még.

Válaszd el már bús lelkemet,
Kegyetlen néma fájdalom!
Temesd hozzája testemet,
Zárjon kettőnket egy halom!

(1795-96)

Vígasztalás

Ah! hogy beszéljek újlag
Óróla néked, árva szűz!
Holott szemedből, hív alak,
Egy könyv most is más könyvet űz?

Ím, a nagy bánat hő szava
Elhervasztó szelet hozott,
S arcád tündöklő gyöngy hava
Halványka színre változott!

Eltűnt! elhagyta képedet
Szépséged régi hajnala,
Mert ah! nem látja hívedet,
Kinek kedvéért nyílt vala.

Szánd, ó kegyes! szánd éltedet;
Ne légy magadhoz mostoha.
Bármint epedsz bús lelkedet,
Nem kél fel ő többé soha!

Ha felvoná lehelletét
Magához életünk ura:
Imádjuk bölcs intézetét;
Ne szálljunk véle alkura!

(1795-1796)

Tünődés

Jer már, jer egyszer, csillagos ég dicső
Fénnyel mosolygó asszonya! Jersze már,
Fájdalmim érzékeny tanúja!
Verd el az ég szomorú homályát.

Távúl hazámtól; messze vidék sovány
Határit őrző vad havasok között;
S felhőkig-érő durva fogház
Rejtekeiből az egekre nézván,

Óhajtva várom megjelenésedet. -
És íme! jönnek kellemetes szelíd
Súgárid... Üdvöz légy, kegyes hold!
Könyveim árja között elázva

Áldlak, s köszöntlek. Csak te tudod nyögő
Szívem keservét; ah! egyedül te vagy
Még, a ki most is szánakodva
Nézsz le reám, s panaszimra hallgatsz.

Ím, elhaladván útja felét az éj,
Némulva fekszik s szendereg a világ.
Ím, nyugszik a természet is már,
S nyugoszik ővele minden állat.

Szárnyára kelvén, széjjel uralkodik
A csendes álom: fekve pihenteti
Földünknek elfáradt lakossit,
hogy kifogyott erejek megadja.

Ah! elkerül, és messze hagy engemet...
Sajnálja tőlem balzsama cseppjeit.
Csak boldogokhoz mégyen; és azt
Nézi, hová siet a szerencse.

Elcsendesedtek társaim is, setét
Szurdékaikban: nem merik átkozott
Órában épült zárhelyünknek
Felfakadó panaszos nyögéssel

Mély hallgatását félbeszakasztani.
Elcsendesedtek, - mint amaz óriás
 Kőszikla-barlangjában a bölcs
 S bátor Ulissz követői hajdan.

(Kik vagytok ah! s mely mostoha sors kemény
Tetszése kéntet titeket itt velem
 Szenvedni? Melly isten haragja,
 Melly vak eset hozza minket öszve?)

Búsongva szállong ablakaink körül
A bújdosó szél; s terjedező hajam
 Fürtét az arcámon lefüggő
 Könybe keverve, tovább kovályog.

Így csak te vagy még, csak te vagy, a kinek
Mondhassa vérző szíve gyötrelmeit
 E szenvedő, kit sorsa kínos
 Terhe alatt elepedve szemlélsz.

Mit látok? Itt hagysz újra te is? Kegyes
Vígasztalóm! itt hagysz-e te is megint?...
 Kell menned ah! s nem tarthatod meg
 Gyors kerekét siető kocsidnak.

Folytasd, szelíd hold, pályafutásodat;
Enyhítsd nememnek bánatos éjjelét.
 Tűrj, halhatatlan lélek! Eljő
 Néked is a kiszabott idő; tűrj,

Míg földi pályád végéhez érkezel.
Vesd félre már bús gondjaidat, s remélj.
 Ismér az ég!... Megszán, s kiszólít
 E hazug és csapodár világból.

(1795)

A rab és a madár

Dulci laborum decipitur sono.
HORATIUS

Te cifra kis madár!
Miért hagyád el már
Elmét kecsegtető,
S a búban elmerült
Gyötrelmes árva szívet
Veszélyes aggódásiból
Édesdeden serkentető
Érzékeny éneked?
Vagyis - mivel köszönjem én neked,
Hogy bús magánosságomban meglátogatsz?
S hogy (a mit embertől szívem hiába vár!)
Vígasztalást és kedvet adsz?
Ékes szavú, szép tollú, drága kis madár!
Mivel köszönjem én meg ezt neked?

Fel-felrepülsz rostélyos ablakomra:
Bízzást előmbe állsz,
S úgy kandikálsz
Majd bévasalt szűk rejtekembe,
Majd elfogyó sovány
Ábrázatomra,
S vigasztalásidért
Hálát mosolygó bánatos szemembe.

De nemsokára
Tőlem megint elválsz!
S a bűnnek e felhőkig-ért
Boldogtalan lakóhelyéről
Szárnyadra kelvén, újlag leszállsz
A vár fokára,
Vagy még tovább ama
Sebes folyónak zúgó partjain
Büszkén emelkedő bokros halomra;
S onnan, szokott örvendezésed
Kellős, verőfényes hegyéről,

Onnan tekintesz fel homályos ablakomra.
Ott hangzik újra kedves éneked
A fenyvesek tollas polgárinak
Bút gondot elfelejtető,
S a városokban fonnyadó kevély halandók
Szemet-csaló tündér hivságinál
Százszorta méltóbb, boldogabb, s szebb életéről!
Ott hangzik édes éneked
A halmok, erdők, völgyek, s tér mezők
Szárnyas lakossinak
Önként jövő, szünetlen változó,
Mindenkor új, mindenha víg,
S mindég örömmel teljes ünnepéről!
Ott hangzik, ott zeng éneked
Az e kerek föld birtokánál,
A széles e világ
Minden javánál
Kívánatosb, áldott szabadság
Meg nem becsülhető nagy érdeméről!

Boldog kis állat! ártatlan, szabad lakossa
Ezen magas hegyek homályinak!
Víg hirdetője,
Szíves magasztalója
Nagy alkotód jóságának!
Te szép, te kedves kis madár!
Édes enyhítője,
Egyetlen egy vígasztalója
Elbágyadott lelkem fájdalomnak!
Mivel, mivel köszönjem én neked
Elmémet-ébresztő gyöngy éneked?

De íme! már meg itt hagyott...
Meg visszatére
Az esti szellők gyenge szárnyain
Előbbi múltatóhelyére,
Túl a folyónak partjain
Ama bokros halomra; - s ott,
A nyári dísziből kivetkező
Kis fának özvegy ágain,
Ott áldja, ott
Köszönti

A nyugalomra költöző
Arany-hajú szelíd napot;
Ott önti
Gyönyörködésre kísztó mennyei
Kis torka fodros énekít,
S hangokra-olvadott szebb érzeményei
Messzére hajtanak minden bút, bánatot,
Tornyunkra felható édes lehelletit
Enyhülve szíjják bé sokat-túrt szíveink,
S dobogva hajlanak le víg dombjának a völgy
Árnyékos öbliből
Felénk koválygó lágy szellőihöz;
És, felfoháskodván
Megilletődött lelkeink
A szenvedők el nem feledkező
Irgalmas atya székihez,
Keblünkbe hullanak le könyveink!...

Elhallgatott: s majd ágról ágra száll,
Majd újra nagy-büszkén megáll;
És, mintha tudná,
Hogy szíveink érzésivel
Kényére játszik,
S hogy édesen múlattató
Szép énekéért
Méltán magasztaltathatik,
Füelve néz mindenfelé, s kérdezni látszik:
Ha tetszik-e?
S kitől miként hallgattatik?

De néma csendesség uralkodik
Már mindenütt; s hallgat, figyelmez a vidék
Körül-belől.
Csak a feleslő visszahang fondorkodik,
Csak ő cseveg, s ingerli még
A messze kősziklák felől.
Bámulva bámul és álmélkodik
E táj kis Orfeussa szép szaván
Még a folyó is, - csendesebben
Hajtván bolyongó habjait
A vár alatt,
S nem oly igen sietve,

Nem oly zajogva dúlván partjait,
S a kőfalat.
Zengj még tovább! zengj, ó kegyes
Kis énekes!
Enyhítsed árva szívemet,
Enyhítsed ah! s felejtesd el velem
Határt nem érhető keservemet.

És íme zeng!... De mely szokatlan,
Mely új erővel hangzik ezüst-szava?
Mint éled ah! s mely ellenállhatatlan
Vígásgnak indul minden a partok körül!
Miként örül,
Miként süvít az ő
Hatalmas énekének
Hegy, völgy, mező!
Mely víg öröme gerjedének,
S miként felelgetnek mindenfelől neki
A szirtos oldalú hegyek
Láttatlanul enyelgő gyermeki!

Téged, szabadság! tégedet énekel.
Nincs szíved, ember! hogyha nem érdekel;
Ha fel nem indíthatnak édes
Hangjai zengedező szavának -
Mebájoló kedves szavának,
Mely által új
Életet ad az egész tanyának!
Áldás reád,
Ó édes
Kis énekes!
Áldás reád!
Ne ártsanak néked soha
E vad vidéknek éhes ölyvei!
Ah! el ne érjenek téged soha
Kegyetlen üldöződ vérengző körmei!

(1795)

A szenvedő

*"Lehelletem elfogy, napjaim megrövidültek,
és csak a koporsóm vagyom hátra."*

*Jób, XVII. rész.
(KÁLDI)*

I.

Elmém veszélyes andalgásiból
Magamba térvén, s zárhelyem
Ezernyi könyveimmel áztatott
Porába hajtván térdemet,

Némán imádva tisztelem
Mennyei nagy felségedet!
Leborulva csudálom
Megfoghatatlan bölcs tetszésedet!

Mert látom, érzem, hogy tilos felérni:
„Honnan, s miért van ennyi rossz?
Mért szenved így a jámbor erkölcs?
S mért győzedelmes a gonosz?”

S hozzád emelvén újolah
Láncától törődött két kezem,
S nedves homályban lábbogó,
Halálra vált, bús képemet,

Elődbe terjesztem - ne vesd meg, ó Uram! -
Elődbe terjesztem szokott kérésemet,
Halld meg keserve tengerének mélyiből
Hozzád kiáltó lelkemet!

Tekints le rám! Atyai kegyelmed fényiből
Bocsásd fejemre csak egy sűgárod!
Ne hagyd el, ó Irgalmazó!
Ne hagyd el alkotmányodat.

Ne hagyd el engem,
Ó én Teremtőm! én Atyám! Oltalmazóm!

Én egy Uram!
Egy Istenem!

II.

Úgy van; megint könny nedvesíti képemet!
Megint megáradott
Szívemnek elszikkadt ere!
Megszánta már, megszánta bágyadt lelkemet
Az Úr kegyelme; s irgalom-pálcája íme
A kősziklából bő vizet vere!

Oszoljatok,
Szívemnek öldöklő fájdalmai!
Szakadjatok,
Ti nem remélt örömömnek édes árijai!
Szakadjatok; s a szenvedők kegyes
Vígasztalójának hálákat adjatok!

Zengd, halhatatlan lélek,
Zengd Alkotód dicséretét!
Serkenj, te bús, te gyászos elme,
Serkenj fel, és vígadva hagyd el ezt
A síralom helyének durva rejtekét!
(Nem tiltja szárnyaid szabad repületét,
Nem tiltja senki meg neked.)
Repülj fel régi hazád boldog határhoz,
Túl a setétlő fellegek útjain
A halhatatlanok dicső hajlékihoz!
Úgy zengjed, úgy hirdesd
Örvendező víg éneked
Legszebb s legérezettebb hangjain:
Mely jó az Úr! s mi nagy
Az Ő kegyelme
A földnek elhagyott lakosaihoz!

Serkenjete fel tí is,
S jertek ma mindnyájan,
Ti lelkes és lelketlen állatok!
Jertek, s örök vígasztalómnak
Most énvelem forró hálákat adjatok!

Derülj ki, nap!... Vídulva zúgj,
Te gyászos ősz komor szele!
Völgynek sebes folyója, zúgj!
Partok, zuhogjatok velem!

Ti halmok! erdők! égbe-nyúlt
Szálás fenyők! harsogva döngjete!
Kőszikla-bércek! béborult
Havas tetők! bömbölve rengjete!

Ti is, kiket szívem nyögésitől
Hangozni megszoktattalak,
Kínos keserveimnek gőzitől
Elnedvesült bús kőfalak!
Jertek, s magasztaló dicséretimre most
Új hangokon felelve zengjete!

*

De mit cselekszem?
Ah! mit cselekszem, így unszolván titeket?
Mire kérem én
A tí segedelmeteket?

Mit, mit tehettek tí,
Ó értelem nélkül szűkölködő,
Érezni nem tudó,
Lelketlen állatok?

Mik vagytok tí,
Hogy énvelem hálákat adjatok?
Hogy az Úrnak énvelem
Illő dicséretet mondhattatok?

És ki vagyok én! hogy Tégedet
Méltán dicsérjelek?
Hogy Tégedet, Mindenható!
Dicsérni merjelek?

Én, por! veszendő féreg! és dicsérjem a Te
Nevezhetetlen,
Gondolhatatlan,
Isteni-nagy felségedet?

Én, Téged! ó Te, aki vagy!
Téged, ki mindenkor valál!
És lenni fogsz
Szünetlenül!

Borulj homályaidba, gyarló, véges elme!
Némulva áldjad,
Némulva rettegd és imádjad
Az Örökkévalót!

Hogy el ne vessz merész repületidben!
Hogy el ne hagyjon illy örvényeidben!
Bár véghetetlen! ámbár isteni
Az ő kegyelme!

(1795)

Ama dicső magyar...

Ama dicső magyar lesz tárgya versemnek,
Ki e hazát vérrel szerzé nemzetemnek;
Ki Tanais pártján felszedvén sátorát,
Duna mellékire vezérlé táborát.
Sokat cselekedett fegyverrel s elmével,
Sokat túrt, szenvedett vitéz seregével.
Hasztalan állt ellent Napnyúgot hatalma,
A nagy erő ellen nincs elég oltalma.
Bármint erőlködött, végre csak ledüle,
S magyarok országa romlásin épüle.

(1795-1796)

A szerencséhez

Mit kecsegtetsz, ál Szerencse?
Nincs nekem veled közöm.
Nincs, ki lelke megrettentse;
Enmagamba költözöm!

Nevelés rossz maradéka,
Félre, minden félelem!
Cátó felséges árnyéka,
Jer! te, csak te légy velem!

Lássá véres tetememnél

„Van magyar még, ki ma sem kél
A halállal alkura!”

Te, kit e bánatos elme
Meg nem fog, de vélve vél,
Égnek földnek fejedelme!
Add meg, amit még remél;

Add, hogy méltatlan halálom
Ébreszthesse népemet!
Ó Hazám!... Ím felajánlom
(Ah! fogadd el) éltemet.

(1795 körül)

Felelet

Az erkölcs s ártatlanságnak
 Akit őriz angyala; -
Aki használt a világnak, -
 Senkinek nem árt vala; -
Igaz ember, s a hazának
 Jó polgárja, hív fia: -
Bátran nyugszik!... Gyilkosának
 Kell inkább aggódnia.

(1796-1798)

Bárótzsi Sándor képe alá

Híven szolgálta a hazát;
Fenn léssen érdeme,
Míg el nem hagyja szép szavát
Árpád dicső neme.

(1797)

A keszthelyi hajóra

(1798)

A mindent elrontó idő hatalmának
Már egyszer e hajó is engedett:
De közjóra termett jeles nagy urának
Szavára még egyszer feléledett;
S bár néha e gyakran háborgó tengernek
Hullámi majd eget, majd poklokat vernek, -
Megvetvén a szelek mérges ostromait,
Bátorsággal járja kiszabott útjait.
Áldják Somogy s Szala megörült vidéki,
S állandóbb szerencsét ohajtanak néki.

Áldom, s dicsőítem én is! s örömet
Zengvén, homlokára függesztem versemet:
„Nézz e kis példára, magyar föld nagy népe!
Ez lehet még a te újulásod képe.
Két Leopold után ami még elhaladt,
Végbe megy nemsoká Ferenc s József alatt.
Bízával kormányzóid bölcs intézetében,
Remélj! s erőlködjél e szélvész dühében,
Hogy, el nem csüggedvén bajod tengerében,
A közboldogságnak kiköthess révében!”

Imhol ma is...

(Don Juan Melendez Valdez. SPANYOL POÉTA)

Imhol ma is (hajh, még ma is!) egy rabi,
S a régen elmúlt ostoba századok
Szívfagyaláló bús éjjelén költ
Vak babonának igája nyomja;

Mely képtelen rút szörnyeteg, isszonyú
Fejét egekben, lábait a pokol
Mélységiben rejtván, kegyetlen
Isteninek buta mennykövével

Rettentí. Reszketsz, megcsalatott szegény!
Terhedre szolgál életed ösztöne;
S mely a baromtól Alkotódhoz
Felvisz, az ész, fene kín gyanánt van.

Nincs már hazád; nincs, nincs menedékhelyed
Már néked: ég, föld ellened esküdött.
Láttadra együtt cimborálnak
Nagyjaid ál fejedelmeidnek

Rabságra termett szolga tanácsival,
Hogy, pártfogóid tűzzel emésztve, ne
Légyen, ki fertelmes nadályid
Véred-erét kiszopó fogától

Megmentsen. Ó! kit lenni hisz és imád
E szenvedő szív, Mindenek Atyja te!
Elnézed ezt? vagy költemény csak
Lételed? agyszülemény? hiú váz?

S mi vagy te, Erkölc? nem csupa név, üres
Szó, hang?... Igazság! balgatagok süket
Bálványa?... Természet! hol a te
Isteni rended, örök hatalmad?...

Harcolva szerzett birtokiból gonosz
Mesterkedéssel végre kiforgaták,

Szentségtörő kézzel kiirtván
Mindazokat, kiket a szabadság

S édes hazájok szívreható szava
Zászlója mellől el nem ereszt vala.
Elhagytad őket, vak s bolondul
Játszadózó csapodár szerencse!

Elhagytad őket. Pártos az ő nevek
Vesztekre térült korcs maradék előtt;
Mert úgy nevelték, úgy taníták
E csapodár idegen bitanglók,

Kik hív vitézink csontjaiból emelt,
Ezer halállal támogatott, kevély
Székjekben ülven, onnan osztják
Szégyenes érdeme csúf jutalmát.

(1800 körül)

Mi jót tettél a hazának?

 Mi jót tettél a Hazának?
 S a szegénynek, az árvának,
 Ingyen vett javaidból?

S mit felelsz, ha még azt kérdem,
 Mely szolgálat, milyen érdem,
 Mely nemes cselekedet
 Tett a tisztelet jelére,
 Mely az erkölcs külső bére,
 Érdemessé tégedet?

Az igazság hív barátja
 Pirul, ha mellyeden látja
 A becsület oly jelét,
 Mely a pálcád alatt vérző
 Rabszolgád nemesben érző
 Szívén lelné jobb helyét,

S mely most, már első látásra,
 Kit-kit majd bosszonkodásra,
 Majd nevetésre fakaszt;
 Mind tudván, hogy árulkodva,
 Vagy rútul alacsonykodva,
 S csúszva mászva nyerted azt.

Óseid korcs unokája,
 Nevek fényének rozsdája,
 Gyáva, kevély, üres agy!
 Buda-Pest látja s mondhatja,
 Hogy feleid gyaláztatja,
 S mások majma, csúfja vagy!

*

Hevességed
 Buzgóságod } - szalma tűz
 Melyből - - - - -

 Kiki bátran csúfot üz.

 Vérit, életét, vagyonját
 Adja, hogy segítse honját
 Számtalan szükségiben
 v. Halmozott inségiben

Lovadon alig tudsz ülni

A tudomány s szépmesterség
 Józan ész s szelíd emberség

 S a felvállalt új tisztségnek
 Más viselje terheit

 Mit a fényes úri nem?

Díszes erkölcs, jeles elme,
 S érdem nélkül - semmi sem!

Adhatott-e néktek arra
 Just, hogy a derék magyarra
 Görbe szemmel nézzetek?

(1800 körül)

Készület

(Midőn gonosz és hatalmas ellenségeim halálomra törekedének)

Ez tehát érdemeim ára,
Igy fizetnek nékem is!
Gonosztevőknek sorsára
Juttatának engem is!...
Lelkem! vedd ezt gondolóra;
Nehogy, ütvén majd az óra,
Készületlenek legyünk.

Üdvöz légy, ó örök álom!...
Földi jók! maradjatok.
Nem irigylem, nem sajnálom,
Amivel bízattatok. -
Ti, kik erkölcsim tudjátok,
S holtom írtózva halljátok,
Kedvesim! ne sírjatok.

Alkotómnak rendelése
Igy engedte végemet,
Legyen áldott a tetszése!
Vége vissza éltemet!
Bár megcsalt álmodozásom,
S rövid volt pályafutásom,
Térdet hajtva engedek.

Jer szabadság szent szerelme,
Bátorítsad lelkemet:
Ellenségid dühödelleme
Érted ontja véretem.
Hogy hazám hú fia voltam,
Hogy balsorsát panaszoltam,
Ime vétkem ez vala.

Te, kiért most könyveimnek
Folyva foly le zápora,
Ó!... hült tetemimnek
Hogyha nyugszik majd pora:
Ne higj a rágalmazásnak!

(Becstelen sírt azzal ásnak)

Tudjad: „áldozat vagyok!” -

(1796-1798)

A ki miként vet...

A ki miként vet,
Úgy fog aratni!
Nem tudod, ifjú,
Még te, mi légyen
A nyomorúság.
Mint valamely szép
Fürge leányzó,
Úgy mosolyog ma
Néked az élet;
Sőt valahol jársz,
Egyre kecsegtet
A gyönyörűség,
És, ha tenéked
Tetszik, örömmel
Vészen ölébe.
Most van időd még:
Most igyekezzél
A tudománynak
Gyűjteni kincsét.
S már ma tanuljad
A - - - - -
Mostoha sorsnak
Túrni csapásit.
Régi s igaz szó:
A ki miként vet,
Úgy fog aratni.
(1800 körül?)

Enyhülés, s viszont-ajándék

Új koszorút, múzsám! ama szép elmének,
Kit tudós polgárink újra tisztelének.
Mert bár egykor szívünk nem várt mély sebének
Oka volt, - bocsánat ebbéli vétkének!

Köz anyánk, a haza, nem engedi nekünk,
Attól, kit oly méltán kedvel s becsül népünk,
Örökre megvonnunk régi szívességünk,
S elhinnünk, hogy ő is titkos ellenségünk.

Ki vert utat néki Helikon hegyére?
Az első zöld ágot ki tette fejére?
Volt-e jobb barátja, társa vagy testvére?
S oly hív szeretetnek ez volna-e bére?...

A széptudományok szabad országában,
A hű vetélkedők célra-futásában,
Bízában ki-ki saját tiszta szándékában
S mennyei vezére kegyes oltalmában.

S nem ügyelvén soha senki rossz kedvére,
(Az irigy kis elmék ingerkedésére,
A Vadóci Vincék ál csevegésére,
S más kevély emberkének alacsony mérgére),

Csendes bátorsággal folytatja pályáját; -
S nem hogy sajnálhatná társa szebb pálmáját,
Sőt, benne szemlélvén igaz jó bíróját,
Önként megosztaná véle koronáját.

(1810-es évek körül; 1826)

A bujdosók

*Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.
HORATIUS*

Maradjatok, világi jók!
Nem kell jutalmatok.
Szolgáljon más! E bujdosók
Feladnak rajtatok.

Mutasd, gonosz Szerencse, már
Hatalmad ostorát;
Öntsd ártatlan fejekre bár
Csapásid záporát.

Ne szánjad érző szíveket,
Légy bármi mostoha:
Ez egytetőtő lelkeket
Le nem nyomod soha!

Törd öszve, jer! sajkájokat
Öntsd újra mérgeidet;
Indítsd fel a mély poklokat,
Töltsd bé vad kedvedet;

Jer, minden földi szörnyeteg,
Jer, álld el útjokat;
Okádj te, égi fergeget,
Ordítva lángokat;

Halomra régi székből
Omoljon a világ: -
Erkölcse szent ösvényiből
Míg él, egyik se hág!

(1810-es évek körül)

Tünődés

*„Quand on a tout perdu, quand on n'a plus d'espoir,
La vie est un opprobre, et la mort un devoir.”*

Ha ki mindenét elvesztvén,
Reménységet sem talál,
Már annak az élet szégyen,
S kötelesség a halál!

Így sohajt, panaszra kelvén,
A világ kevély fia,
Hogyha földi fő javától
Végre meg kell válnia;

Ő, kit a szerencse mindég
Kézen vitt, ápolgatott,
S rossz kedvére, haragjára
Sohasem méltóztatott.

Így ingerli, bátorítja,
S csalja sok szív önmagát,
Elborulni s tünni látván
Ál reménye csillagát.

Mi, kik ennyi baj s veszély közt
Forgunk és erőlködünk,
S a szerencse vak dühével
Évek óta küszködünk;

Mi, kik a mérges haboktól
Szüntelen hanyattatunk,
S annyi sok szélvész után is
Partra nem találhatunk;

Mit tegyünk, s mit várhatunk mi,
Hogyha ránk dördül az ég?
Kell-e nekünk még remélnünk?
Bízakodnunk kell-e még?

Szégyen lesz-e, s oktalanság,
Ha folyvást serénykedünk,

S új hajótörést kerülvén,
Még tovább emberkedünk?

Mit tegyünk hát, s kit kövessünk?
Mit lehet remélnünk még?

Mit mutat hitünk világa?
S mit javall a bölcsesség?

(1810-es évek)

A bölcsnek állhatatossága

Justum e tenacem propositi virum.
HORATIUS

„Ha ki, mindenét elvesztvén,
Reménységet sem talál,
Már annak az élet szégyen,
S kötelesség a halál!”

Az ily bús eltökélésnek,
Ha van - ritkán van helye.
„Soha kétségbe nem esni,”
Nagyobb bátorság jele!

Az erkölcs hű bajnokának
Váltig kell küszködnie,
S a vak sors kemény csapásit
Békességgel tűrnie.

Cézár két nagy ellenségét
A világ csudálja bár:
Szokratest nagyobbá teszi
A halált-hozó pohár.

Őt sem gyáva rossz bírái,
Akik azzal büntetik,
Sem gonosz rágalmazói
Bűnbe nem keverhetik.

Ha megcsalta bal szerencséd
Minden szebb reményedet,
S visszarántván adományit,
Sérti, gyötri kebledet:

Vigyázz! hogy fel ne forgassa
Jóra-szánt szándékodat,
S le ne győzze, vagy alázza
Lelki méltóságodat!

Nem, fonalát életednek
Nem szabad elmetszened, -

Tudván, hogy sírodon túl is
Van bírád, van istened;
Akit, elméd s szíved ellen,
Itt talán ma még tagadsz,
De kinek majd napjaidról
S tetteidről számot adsz!
Hogy a végső áldozatra
Ki-ki mindég kész legyen,
És honjáért mindenétől,
Mihelyt kell, búcsút vegyen:
Méltó! s társaságban élő
Emberhez illő dolog!
De azért, hogy a szerencse
Nékünk már nem mosolyog,
Hogy vakot vet, hogy elfordul,
Agyarkodik, háborog,
S kerekével, mint egyébkor,
Kedvünk szerint nem forog,
Azt itélnünk, hogy lerázzván
Pályánk nehéz terheit,
És megszegvén bölcs teremtőnk
S vallásunk törvényeit,
Szabad, s illik, sírba dőlnünk...
Gyávaság, s bal ítélet!
Hazafinak s kereszténynek
Kötelesség az élet.

(1810-es évek)

A hazai nyelv és tudományosság

(1820)

*Nec virtute fuit, clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium...
Laurea facundis cesserunt arma togatis.*

Tekints, ó Nemzetem! neved új díszére,
Tekints hív munkásid serény erkölcsére;
Figyelmezz költőid szíves énekére, -
S nézz derülő napod hajnali fényére.

Bízában nagy istened régi jóságában,
S nem csüggedvén a sors kemény ostromában,
Lásd, mely helyet foglalasz a népek sorában,
S mit várhatsz az idők további folytatában!

Kijövén elődink hét fejedelmével,
Megráztad Európát karod erejével;
S harcolván, küszködven Ozmán vad népével,
Meváltottad újra bajnokid vérével.

De lehet másképp is tetszenünk az égnek;
S ha pályája szép hírt hoz a vitézségnek,
Van még több útja is az emberiségnek,
Melyen diplomához jut a dicsőségnek.

Bételt rég a világ tetteid hírével;
Tudja, mit végezhetsz fegyvered élével.
Mutasd ma, hadd lássa, mit tehetsz elmével -
Győzz meg minden népet nyelved szépségével!

Róma - végét látta nagy birodalmának;
Árnyéka sincs többé szörnyű hatalmának:
Hódol a föld ma is Tullius szavának,
S Máró, Flakkus, Názó mennyei lantjának!

A magyar lantos

(A mester és a tanítvány.)

Fő díjra vágysz: a cél magas;
Szűk és kemény az út.
Érzed, tudod, mi jó? mi rossz?
Érzed, mi szép? mi rút?

Adott az ég oly oktatót,
Oly hű s kegyes vezért,
Amilyen nélkül senki még
Tárgyához el nem ért?

Érezd, ifjú! s tanuld ma már,
(A múzsa megtanít!)

Embert s művészt naggyá mi tesz,
Mi halhatatlanít.

Nem hallgatván az oskolák
Hiú tetszéseit,
Kövesd az ész s tapasztalás
Örök törvényeit;

Kövesd saját indulatid
Szentebb hevületét,
S elméd önként fellengező
Szabad repületét.

Emelkedjél fel szárnyain
Az ég hajlékihoz,
S a hit, remény és képzelet
Végső határhoz.

Keresd, imádd az Alkotót
Hatalma székiben;
Szemléld, csudáld munkáiban,
S munkái rendiben

Vizsgáld az élet s társaság
Ezernyi titkait.

Tanuld nemed, néped, s hazád
Viszontagságait.

Járd öszve századink sorát,
A régi s új időt, -
S tiszteld, magasztald mindenütt
A jót, nagyot, dicsőt!

Buzgón ohajtván nemzeted
Díszét, igaz javát,
Halljad Mohácsnál nyúgovó
Ősink intő szavát.

Állj meg kipusztult váraink
Bús omladékain:
Ültess borostyánt bajnokink
Gyöplepte halmain;

Hogy, akik édes honjokért
Ott sírba dőltenek,
Örökre minden hű magyar
Szívében éljenek!

Ébreszd, tanítsd az elfajult,
A gyáva, büszke, rest,
S más érdemével kérkedő
Sok nemtelen nemest;

Ki, nem tekintvén, hol s mikor
És melly időben él,
Dőzsölve tölti napjait,
S barom gyanánt henyél.

Ha víg öröm, ha szebb remény
Gerjeszti kedvedet;
Ha bú, ha gond és fájdalom
Epeszti lelkedet:

Fogd lantodat; verd! s egyesítsd
Igéddel hangjait,
S öntsd új dalokba felhevült
Érzésid árjait.

Zengj, énekelj, mint a madár,
Mely hegyre völgyre száll,

S csak szíve titkos ösztönét
Követve hangicsál.

(1820-as évek.)

A magyar író

„Mint égő fáklya, mely setétben lángol,
S magát megemésztve másoknak világol.” -
Míg az értetlenek nagy-bátran itélik,
S a gyáva rabellekek gúnyolhatni vélik;
Míg a Bölcs örömmel szemléli, csudálja,
Mint oszlik az elmék éjjeli homályja:
Ő, (noha van máris, ki szívből dicséri,
S hogy jót akart és tett, nyilván megisméri),
Saját érdemében lelvén fő jutalmát,
Népe jobb részében veti bizodalját;
S reményli, hogy Árpád igaz maradéki
Hív fáradozásit megköszönik néki.

(1820-as évek.)

A látók titka

(Egy jeles hazafihoz; feleletül.)

*Non illa deo vertisse licet,
Quae nexa suis currunt causis.*

SENECA

Emlékezzél a múlt időre,
Ismérjed a jelenvalót;
S értvén az újat és az ót,
Vigyázz, figyelmezz a jövőre!
Mely mit hozand - így tudhatod;
S minthogy nem változtathatod,
Nyúgodt elmével várhatod.

(1823)

Intő szózat

*...Fortunae te responsare superbae
Liberum et erectum, praesens hortatur et aptat.
HORATIUS*

Van, van az embernek léte fő végére
Oly jó kalauza, bizonyos vezére,
Melynek sűgallását ha híven hallgatja,
Kiszabott ösvényét bátran folytathatja.

Nagy alkotójának tévén bölcs kegyelme,
Hogy a fellyebbező nyughatatlan elme,
Bármint erőlködjék, azt által ne lássa,
Aminek nem szükség s nem használ tudása:
Távozzék bűnétől a vakmerőségnek,
Tartsa meg törvényét az emberiségnek,
S határban maradván józan tudománya,
Ura tetszésének okát ne kívánja, -
Hogy, fel nem érhetvén, amit istenének
Örök végzéseit homályba rejtének,
Ha balgatagságát végre tapasztalja,
Büszke gyarlósága szégyenét ne vallja!

De tudván, hogy tilos köréből kitérni,
S halandónak az ég titkaihoz férti,
Tanulja voltaképp magát megismérni,
S tetteit, szándékait erejéhez mérni!

Szívének érzése, s eszének világa,
S mind jóra, mind rosszra, teljes szabadsága,
Mely már itt a földnek porából felvész,
S a menny lakosához hasonlónak tészi; -
Elméjének olyan csuda tehetsége,
Melynek határt nem vet a föld kereksege,
Egek magassága, pokolnak mélysége,
S nap, hold, és csillagok szörnyű messzesége; -
Oly kedvére képző s alkotó hatalma,
Melynek napról napra terjed birodalma,...
Mely időn s halálon győzedelmet vehet,

S századok után is mindenha jót tehet; -
Belső szent tüzének vígasztaló fénye,
S szebb jövődjének serkentő reménye,
Mely a hív küszködőt pálmával biztatja,
Sírjáig késéri, s még ott sem hagyhatja,
Még ott is a jóknak jutalmát ígéri,
S a szenvedők atyját irgalomra kéri: -
E z e k a nagy égnek oly főbb ajándéki,
Melyeknél szebbeket nem adhata néki;
S melyekkel ha mindég józanul, bölcsen él,
Lelkében nyugalmat, s kedvet lel istennél!

Jó vagy rossz tettei következtében,
Végbe-vitt szándéki megért gyümölcsében,
S önmagában lévén első fizetése,
(Érdeme jutalma, s bűne büntetése):
Saját választása s elszánt akaratja
Égig emelheti, s földig alázhatja, -
Égig! az istenség örök trónusáig;
S földig, a baromnak veszendő poráig!

Miért mit válasszon, s mire légyen gondja,
Azt szíve s elméje világosan mondja.
E két vezér s bíró szoros egyessége,
Földi boldogsága kívánt teljessége;
S viszont ezek visszás békételensége,
Élte legfőbb átka, s szerencsétlensége!

Míglen e kettőnek egyező szózatja
Serkenti, pályáját bízvást folytathatja;
S valamíg azt híven követi, hallgatja,
Győzedelme díját biztonnyal várhatja.
Sőt így lehet már itt annak igaz képe,
Kit imádva tisztel a föld minden népe;
Ki, lételre hozván, szabadon alkotta,
S annyi lelki jóval ingyen megáldotta;
S aki, (vizsgálója szíve rejtekének
S egy bírása lévén minden ösztönének),
Ámbár, hogy láttassa hitének erejét,
Néha rábocsátja késértő vesszejét,
Sem erőtlenségét s baját nem felejtí,
Sem bánatos lelkét kétségbe nem ejtí:

Míg maga, követvén vezérlő csillagát
S bízván istenében, - el nem hagyja magát!

Belsejébe lévén beírva törvénye,
Nem csal bizodalma, nem csalhat reménye;
Ha szándékit ahhoz úgy alkalmaztatja,
Hogy szebb érzésivel egyez akarátja,
Mert, ha tévedne is a homályos elme,
Szín-okokra nézve hibáztván értelme:
Nem téved a szívnek tiszta gerjedelme,
S csak jóhoz, csak széphez vonzó hív szerelme;
Nem téved ösztöne lelke vágyásának,
S útmutató fénye hite világának -
E jele s záloga főbb származásának,
S jövődöbéli szebb, boldogabb sorsának!

Ezt kövesd, ettől függj. Mert szerencsétlenné
Tehet ugyan téged ama vak istenné,
Akinek változó kényes akarátja
Ügyetek szüntelen keveri, forgatja, -
Ő! ki, bár mosolyog és kedvezni látszik,
Mindenha csalárdul s kegyetlenül játszik;
Száz jámbort eltapod, míg egyet felemel;
S háborút viselvén mindég az érdelemmel,
Ha kinek ma méltán legszebb koszorút fűz,
Holnap talán abból legnagyobb csúfot űz!
Ő szerencsétlenné tehet ugyan téged,
Gonoszul megcsalván minden reménységed,
De boldogtalanná - csak úgy s akkor tehet,
Ha szíved hív tanúd s pártfogód nem lehet!

Míg ennek nem vádol titkos érzeménye,
S biztatván jövődöd éltető reménye,
Hited szent lángjának el nem borul fénye:
Nem árthat a balsors üldöző vad kénye, -
Mely, bár ha testedet gyötri, sanyargatja,
Bár elméd nyugalmit egyre háborgatja,
S szíved kínokkal késérti, szaggatja,...
Lelked méltóságát meg nem alázhatja.
Úgy van. Akit az ész vezet sűgárával,
S egyezvén szívének szebb indulatjával,
A jó lelk' isméret fedez paizsával, -

Feltehet a világ s pokol hatalmával!
Vele lévén mindég s mindenütt istene,
Mind a kettő mérge sem lehet ellene.
Mert - láncra, tömlőcre, halálra vethetik,
De bátor nagy lelkét meg nem rettenthetik;
Mely, végére jutván a földi pályának,
S lakosa lehetővé mennyei honjának,
Szárnya szabad reptét az égnek intézi,
S ellenségi dühét mosolyogva nézi.

Így a királyi sas, kőszikla-fészkében,
Tudván, üldözője mit forral szívében,
Míg ez, halálos csőt forgatván kezében,
Incselkedve lappang a fák rejtekében,
Kirepül! s felhatván a magas egekre,
Nemes büszkeséggel tekint a völgyekre;
S míg más gyáva madár - itt sövényen cseveg,
Ott, eledelt lesván, mocsár felett leveg,
Vagy odvak s barlangok homályának örül, -
Ő szabadon kering s vígad a nap körül.

Légyen, hogy a rossznak győz gonosz hatalma,
S a jámbor-igaznak ritkán van oltalma;
Légyen, hogy jótettét itt bér nem követi,
Sőt gyakran a világ bűn gyanánt bünteti;
S hogy jövődjét is a sír túlsó partja
Sűrű ködbe rejti, s elfedezve tartja:
Van isten! van! s látja mindent-látó szeme,
Mint tőr, miként szenved, s mely bért vesz érdeme!
Él a magasságban a jók kegyes atyja,
Ki bánatos lelkét megvígasztalhatja!
Él ő! ki jutalmát bőven megadhatja,
S hitét, bizodalját nem csalatkoztatja!

S van itt is bírása, van ítélő-széki,
Mely még igazságot szolgáltathat néki.
Eljöhét majd egykor az ítélet napja,
S bosszút állhat Klió bátor és bölcs papja:
Ki, látván az álnok bűnös diadalmát,
S felfogván a jámbor elhagyott oltalmát,
Míg amannak átkot s szégyent mond fejére,
A hív szenvedőnek új fényt hoz nevére, -

Hogy áldás (erkölcse földi végső bére)
S dicsőség kövesse nyugalma helyére!

(1820-as évek)

Várna és Mohács

Kisfaludi - Hímfőhez

(1808.)

Legszebb indulatink tudós gerjesztője,
Hazám dicső fia, kedves éneklője!
Te, ki nemes lelked vonzó erejével
S érzékeny nagy szíved szelíd erkölcsével
Szívemet már akkor magadévá tetted,
Mikor elméd szárnyát alig emelhetted;
Te, ki rég kikelvén Márs vérmezejére,
Királyod személye s ügye védelmére,
S ezernyi bajt, veszélyt, inséget, fogságot
Tűrvén, míg elnyernéd a zöld olajágot,
(Melyet majd, vitézi pályádnak díjában,
Örömmel áldoznál hazád templomában),
Kettős koszorúval jövel meg végtére
Édes eleidnek kies lakhelyére, -
Hol most, a szent béke csendes kebelében
Pihenvén, érdemid jutalma fejében,
Ámor s Hymen ritka szép szövetségében
Mint kis isten úgy élsz Lízád hív ölében; -
Te! ki, fel-felhatván Apolló halmára,
S tekintvén Európa változó sorsára,
Sírva nézsz - Majd Mohács térjére s Várnára,
Majd kétes jövendők dörgő homályára,
S egyeztetvén lantod Kéri bús lantjával,
Szívünket szaggatod szíved fájdalomával,
Míg, főbb célra intvén a költői karnak,
Új fényt, új csillagot mutatsz a magyarnak;
Sándor! Ossziánom boldog örökösse!
Jövel, hogy barátod veled közölhesse,
Amit e vad idők zavaros folytában
Múzsája sугallott egy titkos órában.
Jer, halljad bús hangját kesergő lantjának,
S vedd e kis zálogát hív barátságának!

Első Ulászló Szegeden

"Romulidae Cannas, ego Varnam claae notavi!"

JANUS PANNONIUS

(CESINGE JÁNOS, pécsi püspök)

Hajlott már a király a többség szavára,
S kárt, veszélyt hozandó bal kívánságára.
Elnémul Hunyadi, s enged utoljára.
Nincs, ki szólni merne népe közjávára!

Látván ezt egy öreg, ki hú tanácsával
Sok jót tett már sokszor az egész hazával,⁵
Feláll; s nem birhatván szíve fájdalmával,
Ily panaszra fakad, így beszél urával.⁶

Nemzetem nagylelkű fiatal vezére!
László! hová sietsz sorsod ellenére?
Mit ügyelsz, mit ügyelsz mások intésére,
Frigytörést javallók csalfa beszédére?

Helyt adsz-e hát azok vak buzgóságának,
S nem hihetsz híveid józan tanácsának?
Inkább engedsz azok vétkes szándékának,
Mint az ész, igazság, s becsület szavának?

S te! merész jövevény, népem gyűlésében!
Mit akarsz? mir sürgetsz uradnak képében?
Új tüzet? sínlődő hazám vidékében?
Harcot? a békesség istene nevében?

A hittel pecsételt alkut felbontadot?
S amit mi fogadtunk, te megmásoltadot?...

⁵ Lásd Callimachus Fülöpnek 3. könyvét: De Rebus a Vladislao Polonorum atque Hungarorum Rege gestis - (Schwandtner, Script. Rer. Hung. Tyrnavie, 1765.)

⁶ „Religisio veluti furore percitus” - úgymond a most nevezett hiteles történetíró, egy ilyen jeles emberről emlékeztén, s annak más alkalmatossággal a tanácsban mondott szavait előhozván. (Igaz-e vajon! hogy az ilyenféle jegyzések és citálók már ma szükségtelenek?).

Ki vagy te? hogy ezt ma szabadnak mondhatod,
S itt e szörnyűséget nyilván ajánlhatod?

Halandó! ne játsszál alkotód nevével!
Nem csalod meg őtet semmi kelepccével...
Távozz, tudományod gonosz értelmével,
Ne rongáld szívünket szíved rút mérgével!

Király! ha felültél e nép kormányára,
Vigyázz nagy tisztednek felséges céljára;
S hogy juthasson hajód ohajtott partjára,
Ne hajts az ily Szíren csábító szavára.

Hogyhogy? kételkedel? ámító szájának
Veszélyes hangzási megbájolhatnának?
Úgy viselnéd gondját országod javának?
Önként, s magad lennél oka romlásának?

Ha nyugalmat kíván megfáradt nemzetünk,
S ily sok szélvész után végre kiköthetünk;
Ha veszteglést javall hitünk s becsületünk,
S borostyánunk alatt bátran pihenhetünk:

Mely ok, mely vak ösztön indíthat bennünket,
Oly megátalkodva keresni vesztünket?
Miért nem kíméled jó hírünk s nevünket?
Mit szerencséteted újra fegyverünket?

De nyerd el bár hatát a hadi kockának
S vess vakot nagy Morád gőgös hatalmának:
Mit felelsz életed örök bírójának,
Megtetvén mennykövét méltó haragjának?

Hiába!... Nemzetem koronás vezére,
Hová, hová rohansz sorsod ellenére?
Állj meg! Ha egy király nem néz tett hitére,
Százerek halála s gyalázat a bére.

Déli György látása

A mohácsi ütközet előtt.

*Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, dei iussu non unquam credita Teucris.*

VIRGILIUS

Éj vala, s szinte már egyre járt az óra,
Midőn, jövendőnkét vevén gondolóra,
S mély magánosságom setét rejtekében
Bágyadva tünődvén szívem keservében,
Egyszerre hajlékom önként megrendülni
Érzem, és szokatlan új fénybe merülni, -
Melynek alig terjed első víg sűgárja,
(Magától megnyílván az ajtómnak zárja),
Már a jó kenetek illatinak árja
Az egész levegőt hirtelen eljárja.

Míg elálmélkodva magamban vizsgálom,
Valóság-e mindez, vagy pedig csak álom?
Íme! mintegy újra fel kezdvén serkenni,
Egy isteni szűzet látok megjelenni.
Belép, reám tekint, s ágyam ellenében
Megáll; arany lantot tartván bal kezében.
Égi származását egész ábrázatja,
Termete, ruhája, s járása mutatja.
Tündöklük a fején csillagos pártája,
Líliom- s rózsaszínt halad két arcája.
Fennkölt homlokának emeli felségét
S szebbíti képének ragyogó szépségét
Rengő hajfürtinek lebegő homálya,
Mely nyakát s vállait körülfolydogálja.
De mély fájdalom ül szeme kék egében,
S gyötrő gond fellegzik bús tekintetében;
S szomorúan lendül lantjának szózatja -
Melynek majd húrjain hókezeit nyugtatja,
Majd szívet olvasztó lassú mély hangjával
Jelenti, mint szenved, s küszködik magával!
Így áll, így tünődik; s valamint a nyári

Felkelő hold, melynek gyönyörű sугári
Az éj homályából néha kitisztulnak,
Néha még setétebb felhőkbe borulnak,
Most bizodalomra s reményre derülni,
Most újra gondokban látszik elmerülni.

Többször megjelent már e mennyei szépség,
De szebbnek s ily búsnak sohasem láttam még.
Mily különös fény ez, melyet ma szemlélek?
S mi keserít téged, imádandó lélek?...
Míg így teprenkedem, felém kezd indulni,
S csendes méltósággal előmbe járulni.

„Fogd lantodat, (így szól, kegyesebb arcával,
Ajkamat illetvén jobbja két ujjával);
Fogd lantodat, költő, s énekelj!... Ezt várja
Hunnia több igaz, több jeles polgárja,
Ki, ha szent ügyetek védőit elnézi,
Könyvező szemeit terád is intézi.
Jer magánosságod gyászos éjjeléből,
Ébredj bús szívednek néma gyötrelméből;
S látván, hogy népednek új sírgödröt ásnak,
Vess véget e hosszú bűnös hallgatásnak!
Tekints a multakra, nézz a jövődre,
S intsd hazád andalgó fiait előre!”

Nem érti a magyar, intsenek bár néki
Népe Sajó körül koválygó árnyéki!
„Érti! sőt érzi majd minden józan elme,
Mit jelent éneked panaszos értelme.
Tudja még sok magyar, s emlékezik róla,
E múzsa már hányszor mely igazat szóla;
Tudja, mint bűnhődik még ma is érette
Sok kevély, hogy szavát akkor megvetette.
De tenéked erre ne légyen ma gondod.
Elég, hogy amit látsz, példázva kimondod;
Elég, hogy megfelelsz felvállalt tisztednek -
S szemlélvén romlását árva nemzetednek,
Míglen ki nem törlik az élők sorából,
Híven serkentgeted halálos álmából.
Ez tiszted; ez a te főbb kötelességed.
Teljesítsd!... A többi ne gyötörjön téged.”

Mit használhat, vajjon, egy jámbor intése?
Egy bús szív keserve, panasza, nyögése?
Mit használt Trójának Priamus leánya,
S annak Apollótól vett mély tudománya?
Vethetett-e véget népe vakságának,
S akadályt Atrída győző hatalmának?
Bár nyilván megmondá vesztét hazájának,
Nem használt - sem annak, sem önnön magának!
Hiába volt minden panasza, nyögése,
Hiába kérelme, tanácsa, s intése!...

„A látó, ha terhét felvette vállára,
Viselje mindvégig, s ne nézzen magára.
S minthogy sem tetszése változást nem tehet,
Sem kára, vagy haszna, kérdésbe nem mehet:
Imádván titkait az ég szándékának,
Túrje nehéz súlyát a kemény igának;
S zabolásván saját hajlandóságának
Ösztönét, engedjen istene szavának!
Amit a jövő kétes fellegében,
Amit a végveszély borongó jelében
Irtózva lát, szíve kínos gyötrelmében -
Mondja ki serkentő gyászos énekében!
S bár nem hihet néki, bár nem ügyel rája
Az örökké-vakok dőzsölő víg nyája:
Ne szünjék mindaddig igazmondó szája,
Míg porban nem hever Ilion bástyája!”

Ó! ha már az égnek úgy hozza végzése,
Hogy bételjesedjék bal jövődölése;
Ha már, az istenek kemény igazsága
Úgy akarván, ledől atyjának országa;
S egynek vétke miatt egész birodalma,
Népe, háza, kincse, régi fő hatalma
Örökre kipusztul:... Mely isten oltalma
Védi meg őt? s mi lesz hűsége jutalma?
Mi lesz tudománya s engedelme bére?
Ah! idegen, kevély, dölfös úr kezére,
S kínos rabságra kell jutnia végtére,
Míg messze külföldön kiontatik vére!...
Ezt nyerte hűsége s állhatatossága;
Ez volt az istenek kemény igazsága!

„A nagy mennybéliek a véges elmének
Bölcs tetszések szerént szűk határt vetének;
S amit e mély titok örök szent homálya
Elfedez, azt ember hiába vizsgálja.
De bár eszét ebben az ég megkötötte,
Amit tudnia kell, nem titok előtte.
Látván itt a világ múlandó hivságát,
S álomként enyésző tündér boldogságát,
Ismérje tulajdon léte méltóságát; -
S remélvén jobb része halhatatlanságát,
Mennyei honjának egykori polgárja
Kész bérít e földön ne kérje, ne várja.
Munkálkodjék híven kiszabott körében,
Járjon el, mint illik, mindenha tisztében,
S higgye, hogy végéhez érvén a pályának,
Jutalmát veendi kitűrt sok bajának.
Boldog! ha, küszködván a balszerencsével,
S bú, gond, bánat, kétség emészto mérgével,
Útja veszélyeit bátran kiállotta,
S jó harcot harcolván, hitét megtartotta!
Boldog! ha, nagy tárgya serény üzésében,
Bízában erős szívvel annak segédében,
Aki, mint hívei szerető hív atyja,
Kegyelmét a jóktól meg nem tagadhatja,
Belső szebb ösztönét mindenha követte,
S mindazon jót, melyet tehetett, megtette!
S ha, számot adván ott az élet urának,
Miképpen felelt meg ittléte céljának,
Nincs oly üres levél napjai könyvében,
Melyet bé nem töltött annak idejében!”

Így szólván, arcája hajnalszínre derül.
De látván, hogy elmém új gondokba merül,
Míg én beszédének fontolom értelmét,
Imígy engeszteli lelkem mély gyötrelmét:

„Ama szűz, kit imént felhozál például,
Hűségének mit nyert, kérded, jutalmául;
Mit nyert ő, hogy népe buzgó feddője lett,
Ha rabságot s halált szenvednie kellett?
Nehéz, és veszélyes, a látó pályája,
S nem lehet rózsával hintve nyoszolyája:

De, ha későbbben kél reménye pálmája,
Annál szebben fénylik érdemkoronája! -
Nem aggódván soha tulajdon javáról,
S tettei múlandó külső jutalmáról;
Legfőbb díszét abban találván élteinek,
Ha gyümölcsét látja sok szenvedésének;
S nem lelhetvén nyugtát bánatos lelkének,
Ha nem használhatott szerette népének:
Mi jót, mely örömet hoznának őnéki
Most az ál szerencse minden ajándéki?
Vagy (ha már kéntelen, hogy a napot lássa!)
Lehet-e még nagyobb, szörnyűbb kárvallása,
Mint édes honjának tüzes leomlása,
S népének, házának végső pusztulása?...
Engedvén a szükség kemény törvényének,
Elfojtja fájdalmát epedő szívének;
S térdet fejet hajtván az ég tetszésének,
Megfelel mindvégig kötelességének.
Elég, hogy, bétöltvén istene hagyásit,
S nagy lélekkel tűrvén a balsors csapásit,
Általadja nevét a főbb dicsőségnek -
Ama nem halandó főbb s szebb dicsőségnek,
Melynek a jobb elmék szent tüzétől égnek!
Ledőlt rég, s porrá lett, Ílion bástyája,
S búra, gyászra került a győzők hazája:
Tiszta fényben ragyog Priamus árvája,
S minden hív látónak még ma is példája!
Van még ma is bére jeles érdemének,
S minden érzékeny szív áldozik nevének;
S valamíg e világ új zavarba nem dől,
Jó híre ki nem vész az emberi nemből!"

Szólnék: de borongó csendes ábrázatja
Háborít; s ő szavát tovább így folytatja:

„Ne felelj, ne kérdezz! Közelít az óra;
Közelít (vedd, látó! vedd ezt fontolóra!)
Közelít hazádnak végső veszedelme...
Hacsak a nagy isten különös kegyelme...
Énekelj!” - Ezt mondván, elfordula tőlem,
S mint egy rövid álom, eltűnék előlem.
Kínos kötelesség!... Egek, mit szemlélek?

Mit tüntetsz előmbe, késértő bús lélek?
Nem jobb-e, hallgatnom, ha már nem remélek,
S nékem is a sírba leszállanom vélek?!

Majthényi Barta keserve

A mohácsi veszedelem után; fogságban.

*"Sírván sírt éjjel, és az ő könnyhullatási
az ő arcáin; nincs, aki vigasztalja őtet..."*

Jerem. Síralm.

(KÁLDI)

Éjfél után van. Nyugodalomra ment,
S hallgat körülém minden. Elérkezett
A szenvedők órája, s némult
Nyelvemet új panaszokra kíszi.

A nedves ősznek fergeteges szele
Mérgét kizúgván, csendes az éjtszaka.
De vastag árnyékkal fogódik
Most is az égnek egész tanyája.

Ah! nem ragyogtok, mennyei víg tüzek!
Nem láthatom szép fényeteket... Te sem
Tetszél fel, ó hold! a ki máskor
Bánatimon könnyörülni szoktál.

Ám légyen. Égnek csillagi! hív tanúk!
Fájdalmaim biztossi! maradjatok...
Ébredj te, lelkemnek világa!
Tengere habjaiban vezérel

E szívet. - Érzem gerjedező tüzét;
Égig, s szokatlan lánggal emelkedik.
Látom, hazám! látom halálos
Ködbe borult szomorú vidékid.

Hajh! melly ijesztő, melly iszonyú setét
Felhők lebegnek tér mezeid felett!
Mely néma csendesség! minémű
Rettenetes komor éj s homály ez!

Ily hallgatás, ily béke uralkodik,
Ó ember! a sír, a temetők között...

Nyúgodni látszik kedvesed; de
Férgek emésztenek a porában!

Várhatd Teremtőd életadó szavát,
Míg e világ majd újra zavarba dől.
Hiába késért árva szíved;
Hasztalanul hiteget reményed.

Kedves hazám! fel fogsz-e te még (s mikor?)
Serkenni? s hol van támadatod jele?
Serkenj fel immár; verd el, ó én
Nemzetem, e veszedelmes álmot!

Vesd egybe, s lássad hajdani nagy neved,
Elmúlt szerencséd, s mostani létedet.
Egek, minémű változat! mely
Becstelen és lenyomó különbség!

Ó, kit bizonynal lenni hisz és imád
Minden magyar szív, nemzetem egy Ura!
Ki hajdan ötet, régi szűkült
Honja határaiból kihozván,

Oly sok temérdek baj s veszedelmeken,
Oly számos ország, s annyi sok ellene
Fegyverkezett nép tartományin,
Annyi hegyek s vizeken keresztül,

E szép, ez áldott földre vezéreléd;
Itt, századoktól fogva, szünetlenül
Ügyében eggy Oltalmazója
S gondviselő kegyes Atyja lévén,

Híven megőrzéd mind ez időkorig;
S hazánknak oly sok fergetegek között
Majd számtalanszor már utolsó
Süllyedezésre került hajóját

Mindenha biztos partra kijuttatád,
S bár veszni tért, elveszni nem engedéd:
Hogy érdemeltük, bűneinkért
Ostorozó kezed ily csapásit?

Hogyhogy jöhettünk ennyire most? Miért,
Ah! mért vonád meg régi kegyelmedet?

S nem fogsz-e rajtunk, ó atyáink
Istene! már könnyörülni többé?

Hajdan hatalmas nemzetek asszonya!
Európa fényes dísze, magyar haza!
Nép! annyi híres bajnok-ember
Törzsökös anyja! hová jutottál?

Hajh, kárhozattal teljes irígy dagály
Mindent lerontó vad dühe! Hajh, pokol-
Fajzotta gyűlölség örök bút
S kint okozó keserű gyümölcse!

De jaj! hová, bús elme! hová ragadsz?
Térj vissza, gyászos múzsa! ne háborogj.
Szüntesd keserves könyved árját;
S a komor éjt futamodni látván,

Nézd a jövő nap hajnali csillagát, -
Nem, nem teszem még én le reményemet.
Feltámadt Árpád népe! Bízunk
A magyarok kegyes istenében.

JEGYZÉS:

Majthényi Barna (vagy Bertalan) utóbb kiszabadult, és szerencsésen visszatérvén hazájába, I. Ferdinánd királynak pártjára állott; úgymint akitől népének és honjának jobb sorsát, új feléledését, s jövődébéli közboldogságát bizonyosabban várhatta, remélhette, mintsem Zápolyától és annak felekezetétől.

A magyar költő idegen messze földön

POÉTAI ELMÉLKEDÉSEK

*Di me tuentur: Dis pietas mea
Et Musa cordi est.*

HORATIUS

I. rész

Első ének

Amat nemus, et fugit urbes.

Eltávozott a tél háborgó szelével,
Északra költözvén havával, jegével.
Megjött a víg tavasz a lágy zefirkével,
S Flóra gyermekinek tarka seregével,

Maradj már, te hívság vára si pompája,
Fényes balgatagság gyűlölt rabigája!
Maradj már, tettetés csalárd oskolája,
S ezernyi rút vétek számtalan példája!

Jer, Múzsá! jer velem a szabad mezőre,
Siessünk a tiszta csendes levegőre,
S új menedékhelyet keresvén előre,
Verjünk távúl innen szállást jövendőre -

Távúl e zárt falak kerítő sorától,
E zajos szűk utcák gőzítő, porától;
Távúl a kevélység durva dagályától,
S irigység, álnokság gonosz játékától!

Ím, eljött a tavasz szokott víg kedvével,
Mindent új életre hoz lehellelével,
S minden bút enyhítvén bájos erejével,
Biztat már minket is édes reményével.

Jer azért, jer velem a szabad mezőre,
Menjünk az óhajtott tiszta levegőre;
S biztos menedéket választván előre,
Verjünk ama tájon szállást jövendőre,

Hol egykor egy szép völgy virágos öblében,
A természet újult öröm-ünnepében,
Legédesb óráim boldog érzésében
Üdvözlém a tavaszt kedvesem ölében!

Ott a jámbor élet s józan ész hazája,
Ott az áldott béke s víg öröm tanyája;
Ott könnyebbül a szív terhes nyavalyája,
Ott derül az elme komor éjtszakája.

Második ének

Hoc erat in votis.

Itt, az ártatlanság s békesség ölében,
Itt, e kies tájnak zöldellő körében,
E patakos völgynek virágzó kertében,
E vén diófának árnyékos tövében,

Itt telepedjünk meg, itt légyen lakásunk. -
Ide vont már régen titkos vágyódásunk;
S ha sorsunk engedi, hogy több bút ne lássunk,
Itt érje határát hosszas bujdosásunk.

Adj, Szerencse, másnak kincset, gazdagságot,
Hírt, nevet, hatalmat, fényes uraságot;
Adj néki minden jót, minden boldogságot:
Nékem - csendes békét, s e magánosságot!

Harmadik ének

Ím, leszállt a hajnal rózsa-kocsijából;
Kivetkezett a föld éjjeli gyászából;
Ébred a természet mély nyugalalmából,
S véle minden állat felserken álmából.

Hallom már a berek szárnyas lantosait,
S hegy, völgy, mező több más vídám lakosait
Küldi már a nap is arany sугárait,
S elveri lassanként a köd árnyékait.

Mint egy deli bajnok, újult víg erőben
Járja szokott útját, s ragyog a tetőben, -

Örömet gerjesztvén minden itt-élőben,
S reményt énbennem is bánatos nézőben;

Reményt, s bizodalmat! hogy már valahára
Lenéz a kegyes ég könyveim árjára...
S feltűnven nékem is szebb napom sugára,
Új fényt hoz éjjelem setét homályára.

Érzem - bár elmémet felleges borúlat
Fedi még, s lelkemben a béke nem múlat,
Érzem, hogy szívemben enyhül az indúlat;
S már szemem kevesebb bús cseppeket hullat.

Negyedik ének

Minden napok, órák, új örömet hoznak:
Kert, rét, berek, hegy, völgy új színre változnak;
Fák, füvek, virágok versent illatoznak;
Zengnek a madárkák, s vígan játszadoznak;

S míglen itt az egyik, párját az erdőben
Hallván, utána nyög, s csattog az ernyőben,
Felrepül a másik amott a mezőben,
S égnek emelkedve zeng a levegőben -

Szíves hálát adván a nagy alkotónak,
S leckét, intő példát nékem halandónak:
Imádjám hatalmát az ottfennlakónak,
Mint kútfejét minden nagynak, szépnek, jónak!

Hordozzam békével felvállalt igámat,
Folytassam víg kedvvel kiszabott pályámat,
S szolgálván innen is népemet, hazámat,
Várjam, míg nyugalom kövesse munkámat!

Felderül nékem is majd még valahára,
S nem biztat hiában remény sugára; -
Higgyem, hogy közel már pályám véghatára,
S nem vész el tőréssem, fáradságom ára.

Nyúgodják hült hamvam akár e megyében,
Akár más idegen messze föld keblében:
Élni fog jó nevem feleim szívében,
Élni polgárimnak emlékezetében.

Voltak, s lehetnek még időnek jártával,
Kik, a természetnek szebb ajándékával
S a kedvező sorsnak több adományával
Bírván, több jót tettek, s tesznek a hazával:

De kik, a mostoha csalárd szerencsének
Ellenére, tovább egyre küszködnének,
S érte jobb lélekkel többet eltűrnének -
Nincsenek, nem voltak, s nem is lehetnének!

És ím, elmém egén oszlik a borúlat;
Elhagyta szívemet a komor indúlat;
Lelkemben óhajtott csendes béke múlat;
S ha nedves még szemem - nem bús cseppet hullat.

Ötödik ének

Ó ti! kik fájdalmim tanúi valátok,
S valamint azokban híven osztozátok,
Most búm enyhülését örömmel halljátok,
Ti nemesebb szívű kevés jó barátok!

Jertek a természet hív anya-keblébe -
Hol minden mosolyg már a néző szemébe,
S mindenütt új csudák terjedvén elébe,
Mindenfelől „Isten! Isten!” zeng fülébe.

Itt a jámbor élet s józan ész hazája,
Itt az áldott béke s víg öröm tanyája;
Itt könnyebbül a szív terhes nyavalyája,
Itt derül az elme komor éjtszakája.

II. rész

Első ének

Mollia, Pegasides, vestro date serta poetae!
PROPERTIUS

Te, kit a kegyes ég, atyai kedvében,
Már földi pályámnak első kezdetében
Vezérül az élet setét ösvényében,
S társul adott mind jó, mind balszerencsében;

Ki, hogy a főbb célra kalauzom lettél,
S e nehéz, e kemény, szűk útba vezettél,
Mivel félretérni soha nem engedtéél,
Nevemnek népemnél oly jó hírt szerzettél,

Melyet (úgy ígéri lelkem bizodalma!)
Sem az álnok ajak s gonosz nyelv rágalma,
Sem a képmutatók otromba szidalma,
Sem vad üldözőmnek el nem ront hatalma;

Hagyd el, Múzsza, hagyd el e magánosságot,
Eredj, lásd még egyszer a magyar világot.
Szedj előbb egynéhány külföldi virágot,
Zöldellő borostyánt, s gyenge mirtus-ágot,

S köss velem koszorút barátim számára:
Egyet, melyet (szívem örök fájdalmára!)
Nem tehetvén többé tisztos homlokára,
Áldozatul vihess Dávidom sírjára;

S egyet olyant, hogy azt Elíza kedvesse
Örömmel fogadván fejére tehesse,
S mint hazánk még élő legjobb énekesse,
Mindenek láttára bátran viselhesse.

Fogd még ezt a szépen zöldellő kis ágot,
S ezt a nem múlandó gyönyörű virágot.
Tiszteld az asszonyi tiszta barátságot,
S változni nem tudó szent hajlandóságot. - -

Indulj: vedd utadat napkelet tájának;
S hív biztosa lévén híved szándékának,
Keresd fel határit ama szép hazának -
Árpád dicső népe boldog országának!

S elérkezvén oda, hol Komárom vára
Büszkén emelkedve néz a két Dunára,
Szállj haladék nélkül Virt kies dombjára,
S borulj le barátom gyepesült halmára.

Második ének

Idegen messze föld csendes vidékéről,
Barátod mostani menedékhelyéről,

Jövök, hogy sírodnál szíve keservéről
Zengvén, tanú legyek örök hívségéről. - -

„Tudván igaz szíved s szelíd emberséged,
Tisztelt, becsült mindég minden jámbor téged;
S paizs gyanánt lévén neved, dicsőséged,
Az irígy - elnémult, s nem árthatott néked.

Kedves régi társam boldogult árnyéka!
Imhol társad végső szíves ajándéka...
Maradjon áldásban szent porod hajléka,
Dicsekedjék azzal Virt egész tájéka.

Míg a magyar nemzet az élők számában
Lészen, s helyet foglal a népek sorában;
Míg szent koronája szabad birtokában,
(A pánnonok s dákok hajdani honjában),

Le nem mond egészen főbb örökségéről,
(Hasonlíthatatlan szépségű nyelvéről!) -
Nem feledkezik el múzsád érdeméről,
S szíveket ébresztő sok bölcs intéséről.”

Harmadik ének

Halottam elhagyván, keresd az élőket,
Hív Múzsza! s ezek közt a jeles költőket;
S szólítván egyenként és köszöntvén őket,
Óhajts mindnyájoknak boldogabb időket!

Emlékeztess kit-kit saját érdemére,
S munkálkodása főbb céljára, végére,
Mondd: hogy csak hazájok javára, díszére,
S az igaz látónak nézvén nagy tisztére,

Folytassák víg kedvvel nehéz pályájokat -
Úzzék gyors erővel feltett szándékjokat;
S nem hagyván csüggedni szent bizodalmodat,
Higgyék, hogy elérik méltó jutalmokat.

Lássák, mint kél máris Hunnia kertében
 Új életre minden, a tavasz jöttében;
 S mikép gyönyörködik szavok zengésében,
 Valakinek ép vér buzog még erében!

Hallják, mint neveznek már itt is bennünket,
 Mikép magasztalják dicső szép nyelvünket,
 S majd lanthoz mérsékelt szíves énekünket,
 Majd párosan zengő szabadabb versünket;

Mikép ismérkednek a magyar elmével,
 Mikép annak minden jobb szüleményével,
 S mind régibb íróink fényes érdemével,
 mind élő társaink új győzedelmével.⁷

Így, kijutván egyszer a szőke Sajnáig,
 Elhat nevök híre Herkul oszlopáig,
 Onnét nagy Washington s Bolívar honjáig,
 S tovább az Új-Világ végső határáig!

Negyedik ének

*Qui monet, ut facias, quod iam facis, ille monendo
 Laudat, et hortatu comprobat acta suo.*

OVIDIUS

De már siess, Múzsám, s járj utad végére;
 Siess a Bakonyinak nyúgoti szélére.
 Térj ama nagy költő kies lakhelyére,
 S örömet, szerelmet lehellő körére,

Ki, mint rég királyát fegyverrel s vérével,
 Úgy ma Minervának szentelt életével
 Nemzetét szolgálván, - míg bölcs énekével
 S mindent lelkesítő lantja zengésével

Ott a hegyet völgyet érezni tanítja,
 S a mult idők legszebb csudáit újíttja,
 Mind saját nagy nevét halhatatlanítja,
 Mind népe jobb részét egyre boldogítja.

⁷ Lásd: Mercure étranger. Nr. Paris, 1813.

Szállj meg ott, s lásd, mint él hazánk édenében,
Imádva szeretett hölgye hív ölében; -
S szent magánossága csendes rejtekében
Lelvén, köszöntsed így barátja nevében:

Régi nagy magyarok jeles unokája,
Igaz jó polgárok tündöklő példája,
Árpád fiainak tüzes Petrárkája,
Néped hív bárdusa, dicső poétája!

Kit, mint rég Orfeust Rhodope vidéki,
(Hol fák, folyók, kövek hódoltanak néki),
Bámulva hallgatnak Balaton mellyéki,
S büszkélkedve néznek Sümeg szép tájéki;

Te, ki a természet anyai keblében,
E rengeteg erdők nyájas környékében,
Fellelt boldogságod teljes érzésében
Le-ledőlsz egy vén tölgy árnyékos tövében,

S úgy nézed a világ háborgó tengerét,
Úgy a föld szédelő számos rab-emberét,
(Ki, vélt fő javának nem tehetvén szerét,
Átkozva késéri Fortúna szekerét);

Míg, nem birván szíved megindult árrával
S elméd gerjedező szent tüze lángjával,
S bajra kelvén Laura hív imádójával,
Vagy Morven királya dicső nagy fiával,

Úgy énekelsz Lízád számtalan ékéről,
S két egyező jó szív öröm-életéről,
S majd más hív szeretők bús történetéről,
Majd nemzedet régi vitéz erkölcséről;

Ó te, kinek lantod bájoló hangjára,
Mint hajdan Ámfion alkotó szavára
Majd Trója, majd Théba, világ csudájára -
Úgy kél ma Szalának már több fellegvára,

Hol híres ősitek pusztá kőhajléki,
(Néhai nagyságok gyászos omladéki),
Mint Szelma s Balklúta mohos dőledéki,
Még imént csak róka s baglyok menedéki,

Újra felépülvén múzsád énekében,
Égig emelkednek dicsőség fényében,
S valamíg a Duna s Tisza környékében
Magyar lesz, fenn-lesznek emlékezetében:

Üdvöz légy, bajnokok igaz nemes vére!...
Élj! s énekelj gyakran néped örömére!
Terjeszd neved hírét a világ szélére,
S légy hazád, nemzeted öröklő díszére!

Míg itt más, hirdetvén saját kábaságát,
Más érdemetlennek imádja hivságát,
Vagy, követvén szíve rossz hajlandóságát,
Másnak kisebbségén építi nagyságát;

Míglén ott Bellóna, húsz békés országot
Felkevervén, s tűzbe hozván félvilágot,
Az ó törvény helyett új kemény rabságot
Készít, s köz háborút, köz nyomorúságot;

Míg amott a vad Márs, lerakván fegyverét,
Nyugtatja harcra-kész száz meg száz ezerét,
S itélvén a népek s királyok nagy perét,
Másnak osztja mások országát, emberét:

Zengj te a bölcsesség szelíd érdeméről,
Zengj a főbb dicsőség igaz ösvényéről,
A béke s szabadság arany idejéről,
S e két legnagyobb kincs bátor védelméről!

Dicsérd Minervának áldott olajágát;
Mutasd a halandók földi boldogságát;
Terjeszd a józan ész mennyei világát;
Oszlasd embertársad lelki mély vakságát,

Ki, a bölcs természet egyenes útjáról
Eltérvén, s lemondván ezer kész javáról,
Alig emlékezik régi mivoltáról,
Léte s származása fő méltóságáról;

S míg itt - majd hitéért buzgó vak hevében
Öl, dúl, éget, pusztít hazája keblében,
Majd az emberiség s szabadság nevében
Ontja társa vérét bosszúja dühében,

Amott, nehéz láncok csüggvén a nyakáról,
Gondolkodni sem mer emberi jussáról,
S vagy átkozódva szól nyomorgatójáról,
Vagy kérkedve járma mély gyalázatjáról!

Nem tekintvén a múlt setétebb időket,
Nézd a mái napot, s a mostan élőket:
Háborogva töltvén oly sok esztendőket,
Annyi szélvész után - hol találod őket?

Az ész s tapasztalás partra vezették-e?
Vagy már bölcsibbökké s jobbakká tették-e?
Vajjon, valahára már elhihetők-e,
S nem kételkedhetvén szivekbe vették-e,

Mennyi kárt, bajt, veszélyt elmellőzhetnének,
Ha látván özönét társaik vérének
S rettenetes halmát mindnyájok vétkének,
A törvény s igazság útjára térnének?

Vagy van-e még, vajjon! ki ma sem láthatja,
Hogy a népek sorsát isten igazgatja?
Ő! ki mindegyiket földig alázhatja,
S mint a kertész a fát, többől kivághatja?...

Zengj, zengj a bölcsesség szelíd érdeméről
Zengj a főbb dicsőség igaz ösvényéről,
A béke s szabadság arany idejéről,
S e két legnagyobb kincs bátor védelméről!

Ötödik ének

Mox etiam pectus praeceptis formet amicis!
HORATIUS

Viseld, ó hív látó! felvett szent igádat,
Folytasd víg erővel ragyogó pályádat,
S halhatatlanítván nemzeti hárfádat,
Emeld énekeddel népedet, hazádat!

Támogasd ígéddel az elcsüggedt elmét;
Derítgesd andalgóbb társadnak értelmét;
Indítsd fel mellyében tisztább gerjedelmét,
Az igaznak, jónak, s szépnek hű szerelmét.

Helyheztesse díszét szelíd emberségben,
Érdemét közhasznú munkás tehetségben,
Erejét, oltalmát szoros egyezésben,
De fő bizodalját s reményét az égben -

Az égben! Mert ügyét nem vak sors forgatja,
Tud, lát, s intéz mindent a Mindenek Atyja!
Kinek intő szavát ha híven hallgatja,
Áldását, kegyelmét bizonnal várhatja.

Bár minden jó tettét itt bér nem követi,
(Mert legszebb jutalmát magában lelheti!)
Rosszat szülnek mindég rossz cselekedeti,
S a bűn a büntetést el nem kerülheti.

Szívében viselvén istene félelmét,
Követvén a törvény egyenes értelmét,
Tisztelvén, becsülvén koronás fejedelmét,
S nem kérvén, nem várván senkinek kegyelmét,

Tartsa fenn nemzeti szép tulajdonságát,
Szabad természete saját méltóságát,
Veszélyre nem hajtó tüzes bátorságát,
Bajnoki nagy lelkét, igaz magyarságát!

De tudván fő tárgyát polgári létének,
S része, tagja lévén hazája népének,
Feleljen meg szentül szentséges tisztének,
S könnyebbítse súlyát társa köz terhének.

Érezze, mely szégyen s gyalázat, azt vélni,
Hogy szabad más baját henyélve szemlélni,
Az egész kárával csak magának élni,
S minden érdem nélkül - jutalmat remélni!

(A buta kevélység ily csúf találmánya
Bűn s fertelem! ezt ő tudni se kívánja.
Erkölc, emberiség, s te, mennynek leánya,
Szent igazság! te légy nagy szíve bálvány.)

Viseld azért, viseld felvállalt igádat,
Folytasd erős szívvel kiszabott pályádat,
Szolgáld szünet nélkül népedet, hazádat,
S higgyed, hogy illő bér követi munkádat.

Ébreszd a nagyra-nőtt fiatal lelkeket,
S jobb agyagból formált érzékeny szíveket;
Éleszd, neveld, intézd nyíló reményeket,
S jóra, szépre vágyó tűz-gerjedelmeket.

Mutasd a múlt idők fényes tükörében,
Régi bajnokitok tisztelt erkölcsében,
Mint élnek mindenkor nevek jó hírében,
Feleik s hazájok emlékezetében,

Midazok, akiket Apolló szavára
Klío, szép tetteik méltó jutalmára
S később unokáik intő példájára,
Felírt a dicsőség örök táblájára:

Míg számtalan mások, kik rég kevélykedtek,
S éltekben érdemmel nevet nem szereztek,
Mióta márványok alá letétettek,
Olyanok, mint akik soha nem születtek!

Vesd el a jó magot annak idejében,
Ültess, munkálkodjál Hunnia kertében,
Gyomláld a maszlagot termékeny földében,
S bízzál - a magyarok kegyes istenében!

Nem csalhatván belső szentebb érzeményed,
Teljes bizodalom légyen fő törvényed.
Egykor, egy tavasszal kikél veteményed,
S szép gyümölcsöt hozand virágzó reményed.

Eljövend víg napja majd az aratásnak;
S polgárid, bőséget látván az áldásnak,
Csudálkozva nézik, s mutatják egymásnak,
S buzgó hálát adnak a serény munkásnak, -

Ki bár nyugoszik már ciprusa tövében,
S elvette jutalmát saját erkölcsében,
Él még! s él örökké mindazok szívében,
Valakik becsülni tudják érdemében.

Hatodik ének

*Aut illis flamma, aut imber subducet honores,
Annorum aut ictu pondera victa ruent:
At non ingenio quaesitum nomen ab aevo
Excidet; ingenio stat sine morte decus.*

PROPERTIUS

Nagy, s megmérhetetlen az elme hatalma:
Minden erőt legyőz ereje s oltalma;
S bár néha lassúnak látszik diadalma,
Nincs határ, melyen túl nem jut birodalma.

Ím! napok, esztendő, századok elmúlnak;
Égbe-ható magas hegyek lelapúlnak;
Dús, fényes városok hamvokba borúlnak;
Nemzetek országok kivesznek, pusztúlnak:

Amit egy nagy lélek, szebb alkotmányában,
Bízában a jók viszont-hajlandóságában
S azoney fő tárgyra törő szándékában,
Áldozatul letesz Pallás templomában,

Fennmarad! s nem enged az idő fogának,
Sem tűz erejének, sem vizek árjának,
Sem az ál cimborák dühös haragjának,
Sem a világ-győzők kevély hatalmának.

Így ő - míg a földnek csudált erősei
Eltűnnek, mint az éj komor fellegei,
S lehullván kimúlnak számtalan népei,
Mint ősszel erdőben a fák levelei, -

Egyre nevedvén titkos erejében,
Mint csillag úgy ragyog honja bús egében;
S ha nem világíthat annak vidékében,
Száz messze tartományt részesít fényében.

Mély gyászba merültek Hella víg határai;
Tudatlan vad népnek szágódnak dandári
Ott, hol rég Phoebusnak állottak oltári,
S Péánt énekeltek Athéna polgári.

Dölfös úr parancsol, mint gyáva rabjának,
A vitéz s bölcs atyák korcs unokájának,
Ki, nyögve hurcolván terhét az igának,
Titokban siratja balsorsát honjának.

De Homér, de Pindar - teljes épségében
Virágzik elméje felséges mivében,
S lerontott, legázolt hazája helyében
Hazát lel a világ minden szegletében;

S hirdetvén mindenütt nemzete nagyságát,
Ritka bölcseségét, jeles méltóságát,
Erőszak-útáló nemes bátorságát,
S életénél drágább arany szabadságát,

Inti maradékit a balszerencsében; -
Míg talán, az idők változó mentében,
Új tüzet lobbantván egy-két jobb elmében,
Kész segédül lehet népe szükségében.

Kárthágó, tengerek asszonya, királya,
Hová lett? hol kincse, s vérengző dagálya?
Hol Trója? hol Tírus?... Örök éj homálya
Rejtvén, az utazó helyét sem találja!

Leesvén nagysága magas tetejéről,
Így tűnt el sok más nép a földnek színéről;
De hallgat a múzsa híreről, nevéről,
S nem tesz bizonyosságot nemzeti létéről.

Ím! a régi világ kevély fővárossa
Csúffá lett; rabláncon nyög mái lakossa,
S falát a bús Tíbris szégyenkedve mossa:
Él, oktat, int Máró, s Tibur nagy lantossa;

Int ezek s több mások szelíd bölcsesége,
S gyönyörködtet szavok mennyei szépsége,
S míg tengelyén forog a föld kereksege,
El nem borul soha nevek dicsősége.

Európa most támadt északi csudája,
A vitézek s bárdok ama fő példája,
Akinek hogy újra megzendült hárfája,
Egyszerre felkele sírjából hazája;

S akinek jajszavát hallván énekemből,
 Könyvet látsz folyni már itt is minden szemből,
 Valamíg a világ új zavarba nem dől,
 E nagy bárd ki nem hal az emberi nemből.

Úgy van! A büszkeség márvány-oszlopai,
 A gőgös hatalom tornyos hajlékai
 S egekbe felnyúló roppant kőhalmi -
 Veszendők! s maholnap szelek játéka;

A legdicsőbb király fejedelmi pálcája
 Eltörik, s porba hull arany koronája:
 Nem árt az elmének sem halál kaszája,
 Sem régiség foga s emésztő rozsdája!

Fenn, fenn van ő mindég egész épségében
 Időknek fogytáig tartó szép mivében,
 Ragyogván tulajdon fényes érdemében,
 S élvén, uralkodván a jóknak szívében,

S dicsőítvén nevét szerelme tárgyának,
 Erkölcsét hazája több hű bajnokának,
 S nagy lelkét múzsája bölcs pártfogójának -
 Például a később századok fiának!

Utolsó ének

*Asperitatis et invidiae corrector et irae...
orientia tempora notis
 Instruat exemplis!*

HORATIUS

Ily nagy és szent erő teljes birtokában
 Hazád bölcseinek ragyogván sorában,
 S e végtelen szélvész setét homályában
 Egyre világítván társadnak útjában,

Bátorítsd, vezérelj vágyása céljához; -
 Éleszd bizodalját a népek urához;
 Erősítsd szerelmét dicső szép honjához,
 S honja minden igaz, minden jó fiához.

Szolgáljon most ennek, egész erejével,
 Eszével, karjával, s egyéb értékével.

Amit kiki tehet, tegye kész elmével,
S ha mit érte szenved - viselje békével!

Lágyítgasd a durva hideg keménységet,
Irtogasd a gonosz kaján irigységet,
Az oktalan, gyáva, buta kevélységet,
S ezek rút fajzatját, a vad gyűlölséget -

Mely már századoktól népedet zaklatja,
S erejét fogyasztván addig sanyargatja,
Míg önnönmagából végre kiforgatja,
S utolsó veszélyre, romlásra juttatja:

Hacsak a nagy isten atyai kegyelme
Nem segít! ha minden jobb s tehetős elme,
S ha kivált a nemzet saját köz értelme
Nem teszi, hogy szünjék e mirigy fertelme!

Zengd, ajánld magasztald a szent egyezséget,
Az egymáshoz vonzó s hajlandó készséget,
Férfiakhoz illő nyílt egyenességet,
S csécsapság-útáló rokon szívességet. -

Égből-vett nagy tiszted hív gyakorlásában,
Bízában az igazság győző hatalmában,
S mind feleid sok szép tulajdonságában,
Mind saját szándékod tiszta jóságában,

Idézz minden magyart Sajó vidékére,
Hol özönnel omlott őseitek vére; -
Vezesd onnan Várna s Mohács mezejére,
Hol örök gyász borult hazátok egére!

Mutatván ott helyét Lajos táborának
S még ma is torlatlan szörnyű halálának,
S éreztetvén okát honja sok bajának,
(Kútfejét számtalan keserves kárának!)

Kösd e hármassal ott újra szívére!...
S oszlopot emelvén népe sírhelyére,
Lángoló betűkkel vágd fel a kövére,
Mi a gyűlölködés, visszaalkodás bére!

Mond: (mert ezt eléggé sohasem hallhatja!)
Hogy a népek sorsát isten igazgatja -

Aki mind bűnökért megadóztathatja,
Mind tőlök a veszélyt messze háríthatja;

Ő! ki mindnyájokat előre serkenti,
S halálos álmokból gyakran felrettentti,
De, ha bús végzésit egyszer kijelenti,
A vakmerő kevélyt többé meg nem menti!

Ott, hol a vak ösztön már a józan észen
S minden jobb szándékon győzedelmet vészen;
Ott, hol az ég átka lévén az egészen,
Egy rész a másikon erőszakot téssen;

Ott, hol már fejektől a tagok megválnak,
S vad kények követve - jobbágy a királynak,
Nagyok a törvénynek bátran ellentállnak,
S hazájok kárával magoknak használnak;

Ott, hol az érdemnek büntetés az ára;
Hol a hatalmasok, ég s föld bosszújára,
Az álnok rabelket a jók jutalmára,
A jámbort a rossznak juttatják sorsára;

S nevetvén hagyásit az élő istennek,
A megnyílt örvénytől vissza nem rettennek,
S az igazság útján egyaránt nem mennek, -
Vétkesek mindnyájan, s veszni kell mindennek!

Nem aggódván azért senki rossz kedvével,
(Sem az irigy lelkek ingerkedésével,
Sem a képmutatók garázda nyelvével,
Sem más patvarkodók s cimborák dühével),

Útáltasd, gyűlöltesd a rút feslettséget,
A dagályt, hivságot, kába délcegséget,
Dicsőítsd, magasztald a szép egyezséget,
Nyájas bizodalmat, szíves emberséget!

Építs dőlt falain hazád templomának;
Vess gátot a vétkek fertelmes árjának,
Akadályt az idő siető szárnyának
S mindent-megemésztő kegyetlen fogának.

Zengj, énekelj gyakran néped örömére;
Fáradozz, munkálkodj javára, díszére;

Siess, siess bátran pályádnak végére,
S légy a magyar bárdok példája, vezére!

Nem múlandók a te kezed alkotmányi,
Koszorúra méltók elméd találmányi:
Melyekért míg téged Helikon leányi
Szébbel tisztelnének, - ezt küldi Batsányi;

Ama külföldeken bujdosó barátod,
Kinek szíve régen s örökre sajátod,
S kiért most - jól tudván, hogy többé nem látod,
Néha sohajtásod az égre bocsátod!

*

Így szólván, hív Múzsza! helyheztesd fejére
Zöldelő koszorúd; - s végy búcsút végtére.
De, tekintvén szíve megújult sebére,
Vígasztald! s mondd még ezt engesztelésére:

Mérsékeld fájdalmát bánatos lelkednek;
Töröld le cseppjeit nedvesült szemednek.
Vídulj! majd nyakára borulsz még hívednek
Ott - hol az igazak többé nem szenvednek!

Ott, az örök béke csendes kebelében,
Ama jámbor lelkek áldott seregében,
Kik, földi pályájok ezer veszélyében
Meg nem tántorodván tárgyak üzésében,

Bő jutalmat nyertek fáradozásokkal,
S most együtt örülnek sok más hű bajnokkal,
Míg tudós munkájuk s jeles példájokkal
Még ma is jót tesznek egész hazájokkal.

Úgy van. Ott, hol Zrínyi, dicső nagyatyjával,
Gyöngyösi Keménnyel s Murány asszonyával,
Hol Faludi s Ányos, több jó bajtársával,
Orczi Telekivel, s lelki barátjával,

Nyert diadalmokon együtt örvendeznek, -
S minthogy feleikről ott sem feledkeznek,
Sőt követőikről gyakran értekeznek,
Téged, kedves Hímfi! vígadva neveznek;

Ott egykor majd egymást újra meglátjátok!...
S valamint ők áldva néznek ma tirátok,
Úgy majd ti - kiszolgált szerelmes hazátok
Jobb fiait ott is áldani fogjátok;

Boldogok mindketten! itt, a jók szívében
S neveteknek élvén emlékezetében;
Ott, örvendvén azok szent egyezségében
S imádott hölgyetek égő szerelmében.